mülkiyeliler birliği dergisi

YIL 1967

SAYI 9

İÇİNDEKİLER

Sayın Okurlar

Dergimiz bu sayısiyle 2. cildine başlarken, çeşitli problemleriyle bir 4 Aralık daha idrak ediyoruz. Fakülte ve Birlik için olduğu kadar, çeşitli kademelerdeki mezunlar için de «hayat mücadelesi», «meslek sorunları», «kompleks sahipleri veya art düşüncelilerle savaş» artık alıştığımız bir hayat düzeni haline gelmiş bulunuyor.

Dergimiz, bu problemlerin hallinde kendine düşen görevin ağırlığını müdrik olarak, mensuplarının 108. yılını kutlar, hepsine başarı ve saadetler diler.

∴

«Sosyal Grup Sigortası» ile «Munzam Kaza ve Malûliyet Sigortası» na girişler memnuniyet verici bir seviyeye ulaşmış bulunuyor.

Hayatın artan hızı karşısında aradığımız maddî teminat, ekserisi memur olan mensuplarımız için ancak böyle müsbet teşebbüslerle sağlanabilmektedir.

Henüz gerekli teşebbüsü yapmamış arkadaşlarımıza konuyu bir kere daha hatırlatmayı vazife biliriz.

∴

Mülkiyeliler Birliği Dergisi sizin malınız, sizin sesinizdir. Seviyesi, çıkan sekiz sayısiyle belli edilmiştir. Yurt sorunlarına eğilmiş ilmî ve meslekî yazılarınızı beklediğimizi ve tam bir amatör ruhla çalışan yazı kurulu ile yöneticileri bu yönden desdeklediğinizi belirtmenizi tekrar rica ederiz.

Saygılarımızla..

MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ

Mülkiye ve Politika

Muhterem Hocamız Prof. Zeki Mesut ALSAN, Mülkiyenin 107 nci kuruluş yıldönümü töreninde, yaşlı Mülkiyeli sıfatıyla, bir konuşma yapmıştı. Dinliyenler tarafından coşkun alkışlarla karşılanan bu konuşma, aradan bir yıl geçmesine rağmen değerinden ve tazeliğinden bir şey yitirmemiştir, yakın zamanda da yitireceğe benzememektedir. Bu güzel konuşmanın «politika» ile ilgili son kısmını yayımlamakla, kuruluş günümüzde, bütün Mülkiye Topluluğunun duygularını bir kere daha dile getirdiğimize inanıyoruz.

Prof. Zeki Mesut ALSAN

Mülkiye, yaşadığı tarih devirlerinden anlaşıldığı veçhile, Türk Milletinin yüz yıllık tarihine paralel inişli yokuşlu bir hayat izlemiştir. Memleketin siyasi hayatında mühim rol oynayan her hadise Mülkiyeyi de doğrudan doğruya veya dolayısıyla çok yakından ilgilendirmiştir. Mülkiyenin gaye ve fonksiyonunun icapları bakımından bunu tabiî görmek gerekir. Bununla beraber memleketimizde politika anlamı ile ilgili bazı yanlış telâkkiler zaman zaman Mülkiye ile siyasi iktidar arasında dargınlıklara, çatışmalara yol açmıştır.

Siyasal bilgiler okutan Mülkiye için «devlet idaresi siyaseti» yani politika bir ilim konusudur. Bu siyasetin gerek mana, gerek icra bakımlarından giriştiği faaliyeti ilmin donelerine göre

değerlendirmek ve takdir etmek gerekir. Zamanımızda hiç bir alanda ilmin hayat ile bağlantısı kesilemez. Atatürk, «hayatta en hakiki mürşit ilimdir» diyor. Hayatın en geniş alanını teşkil eden devlet ve millet hayatının idaresinde ilmin irşadına elbet daha çok ihtiyaç vardır. Bu günün devleti millet ve cemiyet ihtiyaçlarının gün geçtikçe artması neticesi o kadar çok o kadar muğlâk meselelerle karşılaşmaktadır ki, sırf ampirik bir politika anlayışıyla bunları halletmek mümkün değildir. Modern devlet anlayışı, politikayı, «BİR DEVLETİN ÜLKÜLERİNİN GERÇEKLEŞMESİ İÇİN LÜZUMLU GÖRÜLEN TEDBİRLERİN TESBİTİ VE TATBİKİ İLİM VE SANATI» olarak kabul etmektedir.

Bir devletin kendi millî ve sosyal ülkülerini gerçekleştirmek için tesbit ve tatbik ettiği politika, o devletin millî politikasını teşkil eder. Türkiye Cumhuriyetinin millî politikasının temel prensipleri Atatürk tarafından tesbit olunmuştur. Millet tarafından kabul edilmiş bulunan bugünkü Anayasamız da bu prensipleri daha ayrıntılı olarak açıklamaktadır. Atatürk'ün temelini attığı Türk millî siyaseti, millî olduğu kadar milletlerarası bir değer taşır. Haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamanın ilk şartını teşkil eden istiklâl esasının kurtuluş ve kalkınma politikasının temeli olduğunu, Atatürk, Türkiyedeki örneği ile dünya milletlerine telkin etmiş bulunuyordu.

İŞTE SİYASİ İLİMLER MÜESSESESİ OLAN MÜLKİYENİN İDEOLOJİSİNİ YAPTIĞI, TATBİKİNİ İZLEDİĞİ POLİTİKA TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN BU MİLLÎ POLİTİKASIDIR. POLİTİKAYI BAŞKA MANA VE ŞEKİLDE ANLAYANLAR VE BAŞKA GAYELER İÇİN DEĞERLENDİRMEK İSTEYENLER ÇIKARSA MÜLKİYEYİ ELBET DAİMA KARŞILARINDA BULACAKLARDIR.

Bir taraftan seviye düşüklüğünün, diğer taraftan refah ve kazanç kıtlığının şiddetlendirdiği bir hayat mücadelesi ortamında «politikanın» bazı vatandaşlarca yalnız şahsi ve zümrevi kazanç hedefini güden kolay bir sanat halinde mütalâa edildiği görülmektedir. Halkın ötedenberi «politikacı adam» diye vasıflandırdığı bu politikacı tipi particilik ve partizanlık kombinezonları dolayısıyla devlet hayatı ve devlet idaresi üzerine tesir icra etmeye ve kendi faaliyetini kolaylaştıracak bir ortam yaratmaya çalışır. Kendi kabiliyet derecesine göre ya iktidara ulaşmak veya iktidara ve iktidardakilere yaklaşmak ve yanaşmak suretiyle menfaat ve nufuz sağlamak gayesini güder. Yolu demogojidir. Herhangi bir partiye mensubiyeti bir taktik mülâhazasıyladır. Bu çeşit politikacılar arasında iktidar koltuklarını hedef ittihaz edenler bulunduğu gibi durumları ve şahsiyetleri itibarıyla muhtarlık, belediye azalığı, dernek başkanlığı gibi mütevazi nüfuz ve kazanç makamları ile yetinenler de vardır. Bunlar muhitlerinde bir nevi politika ağalığı kurarak çıkarlarına zemin hazırlarlar.

Şahıs ve zümre çıkarlarına alet olan bir politika gayesine ulaşmak için kendisine faydalı saydığı her kuvvet ile, hususiyle pusuda yatan gerici unsurlar ile de ortaklık kurmakta sakınca görmez. MÜLKİYE VE MÜLKİYELİ MEMLEKET İÇİN ÇOK ZARARLI OLDUĞUNA İNANDIĞI BU ÇEŞİT POLİTİKA VE POLİTİKACININ KARŞISINA ÇIKARSA, ONLARIN BU HAREKETİ «POLİTİKA İLE UĞRAŞMA» SAYILAMAZ.

İşte aziz Mülkiyeliler, benim Mülkiye ile yarım asrı geçen karşılıklı münasebetlerim ve memleketimizin çeşitli hayat devrelerine ait hatıra ve görüşlerim bende bu kanaatı yaratmıştır.

Mülkiyemizin hayatı süresince, bünye bakımından geçirdiği istihalelere rağmen, hiç değişmeyen bir şeyini gördüm ki, o da ocağımızın ruh ve karekterine hakim olan DEVLETE, MİLLETE HİZMET AŞKI İLE DAİMA ZİNDE, AKTİF VE İDEALİST kalmış olmasıdır. Bu aşk gelenek halinde nesilden nesile geçmekte ve devlet hayatında vazife alan Mülkiyelilerin başlıca kudret ve başarı kaynağını teşkil etmektedir. Mülkiyemizin şöhret yapan geleneği işte bu kaynaktan beslenmektedir.

Sevgili genç öğrenciler!.. Sizler, bu günkü Mülkiyenin öğrencileri olmanız bakımından, ağabeylerinizden daha çok talihin lûtfuna mazhar olmuş durumdasınız!.. Bugünkü Siyasal Bilgiler Fakültesinin sizlere sağladığı maddî ve manevî imkânlarla daha bilgili, daha kuvvetli olarak hayata atılacaksınız. Bilginiz ve idealiniz, devlet ve millet hizmetlerinde başarılarınızın başlıca teminatını teşkil edecektir. Benim sizler için bütün temennim, hizmet hayatınızda hangi çeşitten olursa olsun engellerle karşılaştığınız zaman, BİR ATATÜRK GENCİ VE BİR MÜLKİYELİ olduğunuzu hiç bir zaman unutmamanızdır.

SAĞ OLSUN TÜRK MİLLETİ, SAĞ OLSUN MÜLKİYE!....

Gelir Vergisi Sistemimiz

Rıfat ÖZENÇ
Maliye Bakanlığı
Müsteşar Muavini

Gelir Vergisi sisteminin uygulamaya konulması yılı 1950 dir. Bu sistem içinde Gelir ve Kurumlar Vergisi ile Vergi Usul Kanunu yer almaktadır. Esnaf Vergisi Kanununun Gelir Vergisi ile sistem ve esaslar bakımından bir ilgisi yoktur. Sadece bu verginin mükelleflerinin kimler olduğu Gelir Vergisi Kanununda yeralmış olan (esnaf muaflığı) hükümlerinde gösterildiği için şeklî bir münasebetten bahsolunabilir.

Gelir Vergisi Sisteminin Kabulünü Zarurî Kılan Sebepler :

Gelir Vergisi sistemine geçiş sebeplerini gerektiği şekilde anlayabilmemiz için bu sisteme tekaddüm eden yıllarda, kazanç ve iratları vergilendiren nizam hakkında bilgimizi tazelemekte fayda mütalâa etmekteyim.

1. Temettü Nizamnamesi, Temettü Vergisi :

Ticarî ve sınaî kazançları konusuna alan ilk vasıtasız vergi çalışmaları 1889 yılına kadar uzanır. Bu tarihte hazırlanan ve adı (temettü nizamnamesi) olan verginin uygulamasına ancak 1907 yılında geçilebilmiş ve 1914 yılına kadar uygulanmasına devam edilmiştir.

1914 yılında vasıtasız vergilerimizin bir düzene sokulması söz konusu olmuş, Maliye Nezaretinde kurulan ve yabancı uzmanların da katıldığı (İslâhatı Maliye Encümeni) çeşitli tasarılar arasında, (İradı menkul vergisi) adında bir proje düzenlemiştir.

Bu projeye göre, birisi tahmin, diğeri de karine esasına dayanan (umumi irat vergisi) ve (sanat vergisi) niteliğinde iki vergi öngörülmekte idi.

(Umumi irat vergisi) teklifi benimsenmemiş, (sanat vergisi) teklifi ise bazı değişiklikler yapılarak (temettü vergisi) adı ile kabul edilerek 1926 yılına kadar uygulanmıştır. Bu vergi belirli karinelere göre alınan vasıtasız bir vergi idi.

2. Kazanç Vergisi :

1926 yılında gerçek kazançları vergilendirmeği amaç edinen ilk (kazanç vergisi) kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun 1934 yılında biraz daha geliştirilerek 1950 yılına kadar uygulanan (395 sayılı Kazanç Vergisi) kanunu halini almıştır.

3. Kazanç Vergisi Kanununun Özellikleri ve Uygulama Sonuçları :

a) Verginin Mahiyeti :

Sözü edilen Vergi Kanunu, adına rağmen bünyesinde çeşitli vergileri toplayan bir vergi manzumesi idi. Bu vergiler ;

— Patent vergisi «reel vergi»
— Taahhüt vergisi «muamele vergisi»
— Gerçek kazanç vergisi
— Ücret vergisi'dir.

Patent vergisinde vergi matrahı iş yerlerinin gayri safi iradı veya özel komisyonlarca tespit edilmiş olan gündelik gayri safi kazançlar idi. Vergi nispetleri iş nevilerine göre değişmekle beraber her iş nev'inde maktu idi. Bu mükellefiyet zümresi içinde tüccar, esnaf ve serbest meslek erbabı yeralmıştı.

Taahhüt vergisinin nispeti sabit, konusu satılan mal bedeli veya yapılan işe ait istihkak idi. İşin sonucunun kâr doğurup doğurmaması vergilemeye müessir değildi.

Gerçek kazanç vergisi, pek mahdut bir mükellef zümresini kavrayan (şirketler, bir kısım ticaret ve sanat erbabı) müterakki tarifeli, beyan esasını kabullenen, safi kazanca yönelmiş bir vergi idi. Maahaza, 1935 yılında kabul edilmiş olan (asgari vergi) ile bu mükellef zümresi de ayrıca muayyen karinelere dayanan maktu bir vergiye tabi tutulmuştu.

Ücret vergisi, birisi gezici esnafta olduğu gibi muayyen komisyonlar tarafından takdir olunan matrahlar gözetilmek suretiyle götürü surette diğeri de, gerçek ücretin ödenmesi sırasında tevkif suretiyle alınan müterakki tarifeli bir vergi idi.

b) Verginin Özellikleri :

Yukarıda belirtilen vergi gruplarında, matrahların tespit usulü gibi vergi tarifeleri de esas ve miktar yönünden farklı idi.

Bilfarz, gerçek kazançların ve ücretlerin vergisi, esnasında, müterakki tarifeli, patent vergisinin değişik nispetli ve tek tarifeli taahhüt vergisi maktu tarifeli idi.

Hattâ kazanç tespiti aynı usul içinde mütalâa edilenlerde de vergi nispetleri değişikti. Gerçek kazançlardan anonim şirketlerin vergisi çeşitli zamlar sonunda % 39'u bulmuşken diğer şirketlerde bu nispet (% 79) a kadar yüksel-

mekte, ücretlerde ise, devletçe yapılan ücret ödemeleri 100 - 400 arasında % 5 - % 9 arasında değişen müterakki 400 liradan sonra maktu tarife, diğer ücret ödemelerinde ise 100 liraya kadar % 7 müteakip miktarlarda maktu % 9 nispeti uygulanmakta idi.

Taahhüt kazançlarında istihkak bedeli üzerinde zamları ile birlikte % 3,3 nispetinde vergi alınıyordu.

Ücretler çeşitli kanunlarla yapılmış olan zamlar (Millî Müdafa, buhran ve Hava Kuvvetlerine yardım vergileri) sonunda ortalama % 27 - % 36 arasında değişen nispetlerde vergiye tabi tutulmakta idi.

Verginin Uygulama Sonuçları :

Adına rağmen gerçek kazançları pek mahdut ölçüde vergilendirebilen (kazanç vergisi) matrah ve nispetlerdeki bu dondurulmuşluğu ve kat'iliği, gerek kanunun içinde gerekse özel kanunlarla bir takım muafiyet ve istisna hükümlerinin kabulünü zaruri kılmıştır.

Daha kazanç vergisinin uygulamaya konulmasının akabinde ticarî ve sanayi kazançlara müteveccih şumullü bir muafiyet kanunu getirilmiştir. Bu (Teşvik Sınaî Kanunu) dur.

İşçi ücretleri, emekli dul ve yetim aylıkları için de aynı şekilde yeni vergi istisnaları ihdas edilmiştir.

Bir taraftan bu kabil istisna ve muafiyetler gelişirken diğer yönden bütçe zaruretleri ile bu vergi gelirinin artırılması için bilhassa ücretlere yöneltilmiş yeni mükellefiyetler ihdas edilmiş, nispetler yükseltilmiştir.

Muayyen karinelere dayanılarak alınmakta olan asgari vergiler ihdas edilmiş, teşviki sanayi muaflığı kazanç vergisine eşit (Millî müdafaa vergisi) adlı bir vergi alınmak suretiyle fiilen uygulamadan kaldırılmıştır.

Gerçek kazanç vergilerinde yapılan nispet artırışları yeterli görülmiyerek bu kazançlar üzerine çeşitli karinelere dayanan maktu vergiler (maktu zamlar, kira zamları gibi) alınmağa başlamıştır. Her yapılan zam vergilendirmede eşitsizliği biraz daha artırmıştır.

Bu vergi karakteri icabı, esasen elâstikiyetten mahrum idi ve millî gelirdeki artışı takip edemediği için bütçe zaruretleri, idare edenleri zam yoluna zorlamıştı. Vergiler bütün zamlara rağmen adeta donmuştu. 6 yıllık bir devrede; gerçek kazanç üzerinden vergilendirilen mükelleflerin gerek adedinde gerekse vergi miktarlarında önemli bir değişiklik olmamıştır (Karine vergileriyle müteahhit vergileri de aynı durumdadır).

Ücret vergilerinden devlet ödemelerine ait kısımda 1947 ve müteakip yıllarda önemli bir artış olmuştur. Bu artışın, vergilere yapılan zamlarla, ücret miktarlarındaki ve mükellef adedindeki artıştan neş'et ettiği anlaşılmaktadır.

1949 yılında 432 milyon lira verginin 318 milyon lirası 3/4 den fazlası ücret sektöründen sağlanmaktadır.

En kabarık mükellef kitlesini de götürü (karineler) usulünde vergiye tabi ticaret ve sanat erbabı ile ücret erbabı teşkil etmektedir.

Bu haliyle kazanç vergisi son yıllarında, bütün gayretlere rağmen bir ücret vergisi olarak mütalâa edilebilir hale gelmiştir.

Ticarî ve sınaî kazançların millî gelir içindeki miktarı 1936 da 514,5 milyon liradır. Bunun ancak (% 2,4) ü vergi olarak alınmıştır.

8 yıl sonra (1944 de) millî gelirdeki bu sektörün payı 2.430 milyon liraya ulaşmış, yâni ; 1936 ya nazaran 4 misli artmış buna karşılık ve çeşitli zamlara rağmen bu miktardan alınan kazanç vergisi % 2,4 den % 4,7 ye ulaşmış, ancak iki misli artabilmiştir.

Gelir Vergisi Sisteminin Kabulü :

Kazanç vergimizin çeşitli zamlara rağmen yeteri derecede gelir sağlayamadığı, vergi artışlarının doyurucu olmaktan çok uzak bulunduğu anlaşılmıştır.

Bu durum, ilgilileri yeni tedbirler üzerinde çalışmağa zorlamıştır.

İlk anda zihinlerde iki fikir belirmiştir. Birincisi, kazanç vergisinin islahı ; değeri ise, yeni bir sistemin kabulü.

Bu görüşlerden birincisi, yâni ; kazanç vergisinin islah ve ikmali fikri, bu verginin bünyevî yetersizliği sebebiyle fazla iltifat görmemiş 1945 yılından itibaren ilgililer yeni bir sistemden bahseder olmuşlardır.

Bu sistem, birçok ileri memleketler tarafından çok yıllar evvelinden uygulamasına geçilmiş olan (gelir vergisi) dir.

Teknisyenler, mütehassıslar, maliye hocaları ve âmme kuruluşları artık gelir vergisinin leyh ve aleyhinde yazılar yazmağa, broşürler çıkarmağa başlamışlardır.

1946 yılında, idare, gelir vergisi sisteminin kabulü istikametinde çalışmalarını hızlandırmıştır.

Kanun Çalışmaları :

Çalışmalar sonunda hazırlanan kanun tasarıları üç adetti. Bunlar ;

I. Gelir Vergisi Kanunu :

Bu vergi kanunu, gerçek kişilerin gelirlerini vergilendiren (gelir vergisi) ile bu vergiye ilâveten kurumlardan alınan (kurumlar vergisi) inden ibaret iki vergiyi birlikte mütalâa eden bir kanun (Bu kanunda tarım kazançları da vergi konusuna alınmış idi).

II. Gezginci İşler ve İşletmeler Vergisi Kanunu :

Gezici ticaret ve sanat erbabı ile bir kısım sabit esnafı ve gelir vergisi mükelleflerini içine alan bir karineler vergisi kanunu.

II. Vergi Usul Kanunu :

Bütün vergi kanunlarındaki usul hükümlerini bir araya getiren Vergi Usul Kanunu.

Bu tasarılardan sonradan vaz geçilerek bugünkü kanunların esası olan ;

Gerçek kişilerin gelirini vergilendiren (gelir vergisi), tüzel kişilerin kazançlarını konusuna alan (kurumlar vergisi), esnafın ve işletmelerin çeşitli karinelere göre vergilendirilmesini sağlayan (İşletme ve gezginci işler vergisi) ve nihayet usul hükümlerini bir araya toplayan (Vergi Usul Kanunu) adı ile dört ayrı kanun taslağı hazırlanark Hükûmet tarafından Büyük Millet Meclisine sevkedilmiştir. (25.4.1947).

Yeni Gelir Vergisi Kanun Tasarısında tarım kazançları, vergi konusu dışında tutulmuştur.

Meclise sevkinden itibaren iki yılı aşan bir inceleme sonucunda sözü edilen tasarıların oldukça büyük değişikliklere uğradıktan sonra kabulü 1949 yılının 6 ncı ayında sağlanmış ve aynı ay içerisinde Resmî Gazetede yayınlanmıştır.

Sözü edilen tasarılardan (işletme ve gezginci işler vergisi) sadece sabit ve gezici küçük ticaret ve sanat erbabına hasredilerek (esnaf vergisi) adı ile kanunlaştırılmıştır.

Büyük Millet Meclisi ve komisyonlarındaki müzakere tutanaklarının incelenmesinden de anlaşılacağı gibi tasarılar üzerinde en ince teferruatına kadar durulmuştur.

Kanunun yayınlanması üzerine, Maliye Bakanlığı, yürürlüğe gireceği 1950 yılına kadar ki kısa zaman içinde, bu kanunların geniş izahlarını yapan kitaplar ve mükellef zümreleri itibariyle broşürler hazırlatmış merkez ve taşra teşkilâtını bu yeni sistemi uygulayabilecek şekilde yeniden düzenlemeğe gayret sarfeyleyerek vergi incelemelerini daha müessir kılmak düşüncesiyle Bakanlığa bağlı (Hesap Uzmanları Kurulunu) teşkil etmiştir.

O yılları yaşamış olan ilgililerden bugün hayatta olanlarının, duydukları o sonsuz heyecanı zaman zaman hatırladıklarına eminim.

Ölülere rahmet, hayatta olanlara uzun ömürler dileriz.

Gelir Vergisi Sistemimizin Esasları :

1. Tek veya ikili gelir vergisi sistemi :

Gelir Vergisi konuşulduğunda daima hatıra iki sistem gelir... Birincisi, her bir gelir kaynağının kendi hususiyetlerine göre ayrı usullerde tespit ve tarife tatbiki suretiyle vergilendirilmesi, diğeri gelir kaynaklarının topluca nazara alınıp, tespit ve tarife uygulamasında aynı esasa bağlı bir vergileme tarzı hatıra gelmektedir.

Sedüler gelir vergisi diye adlandırılan birinci grup vergilerde her gelir menbaının ayrı esasa göre tespit ve genellikle maktu bir vergiye tabi tutulması, açık eşitsizliklere yol açtığından, toplam gelir ayrıca müterakki nispette ek bir vergiye tabi tutulmaktadır ki, bu hususiyetinden dolayı anılan sisteme (systême dualiste) de denilmektedir.

2. Tek gelir vergisi sisteminin benimsenme sebepleri :

Her iki sistem üzerinde leh ve aleyhte çok şeyler söylenmiştir.

Ancak gelir vergimiz, umumî ve şahsî geliri konusuna alan tek gelir vergisi sistemini benimsediğine göre, bunun tercih sebepleri üzerinde kanun yapıcıların görüşünü belirtmekte fayda mütalâa etmekteyiz.

Gelir vergisine ait hükûmet gerekçesinde, sedüler vergi lehinde söylenmiş olan sözlere temastan sonra neden tek vergi esasının kabul edildiği şöylece belirtilmektedir :

a. Sedüler vergilerde, her sedül reel karekterde bir vergi ile teklif olunmakta, bu mahzurun giderilmesi düşüncesiyle de, sedüller toplamı üzerinden şahsî ve müterakki tarifeli ayrı bir vergi alınması mecburiyeti hasıl olmaktadır.

Bu hal, mükelleflere daha fazla mecburiyet yüklemektedir. Halbuki tek sistemli global gelir vergilerinde ise mükelleflere yüklenen hizmetler, mecburiyetler daha azdır.

b. Sedüler vergi sisteminde ancak her sedül muayyen miktarı aştığı takdirde ek verginin matrahına girebilmektedir. Halbuki tek vergi sisteminde bu daha kolaylıkla mümkün olmaktadır.

c. Tek vergi sisteminde verginin şahsîleştirilmesi daha kolay olmaktadır.

d. Tek vergi sisteminde, mükellefler bir kerre vergi öder ve ödediği verginin toplam miktarını kolaylıkla ve açıkça bilir.

e. Tek vergi sistemi daha az masraflıdır.

Tek vergi sisteminin mahzuru olarak ileri sürülen, stopaj müşkilâtı, gelir menbalarına göre vergi matrahının tam olarak kavranamaması, ayırma prensibine yatkınlık gösterememesi gibi mahzurlar vergi bünyesi içinde alınmış olan tedbirlerle giderilebilir.

Belirtilen bu faydalar içinde en önemlisi şüphesiz mükellefe sağlanan kolaylıklardır.

Bunlar dışında her iki sistemin kendisine has fayda ve mahzurları olduğu bir gerçektir.

Üniter sistemde diskriminasyonun açıklıkla sağlanamamakta olması gelir vergimizin uygulamasında da müşahede edilmiş bir gerçektir. Nitekim sırf bu sebeple gelir vergimizde geniş muaflıklar ve istisnalar yeralmıştır.

3. Gelir vergisi sistemimizin bünyesi :

1950 de yürürlüğe konulmuş olan gelir vergisi sistemimiz bünyesinde başlıca 3 kanunu toplamaktadır.

a. Gelir Vergisi Kanunu,
b. Kurumlar Vergisi Kanunu,
c. Vergi Usul Kanunu.

Aynı vergi kanunları ile birlikte yürürlüğe konulmuş olan Esnaf Vergisi Kanunu bünyesi itibariyle gelir vergisinden tamamen farklı, karinelere müstenit bir kazanç vergisidir.

Bu bakımdan anılan vergiyi bu sistem içinde mütalâa etmeğe mahal yoktur. Ancak geniş bir esnaf zümresiyle ilgili olması bakımından

ve mükelleflerini, Gelir Vergisi Kanununda yeralan ölçülere göre tespit edilmiş bulunan ticaret ve sanat erbabı teşkil etmesi sebebiyle bu vergiye de temas edilecektir.

a. Gelir Vergisi Kanunu:

Gerçek kişilerin bir takvim yılına ait kazanç ve iratlarının toplamı gerçek ve sâfi miktarları ile vergilendirmeği ön gören bu kanun, kabulü tarihinden bu yana muhtelif istikametlerde değişikliğe uğramış olmasına rağmen bu ana hedefe tam olarak yöneldiği iddia edilemez.

Bunda, teknisyen ve kanun koyucularını kusurlu addetmek insafsızlık olur.

Memleketin ekonomik ve sosyal yapısının ve kültür seviyesinin, birinci derecede, bu amaca ulaşılamamasında tesiri olduğu muhakkaktır.

1950 yılı Gelir Vergisi Kanunu, büyük bir gelir menbaını vergi dışında bırakmış, yine aynı derecede şumûl gösteren bir gelir menbaı da ancak kısmen vergi konusuna alınabilmişti.

Birincisi tarım kazançları ikincisi ticarî ve sınaî kazançlardı. Tarım kazançları tamamen vergi dışında tutulmuştu. Ticarî ve sınaî kazançlardan, esnaf muaflığı adı altında ve o günkü ölçülere göre oldukça büyük bir kitlenin kazancını kavrıyan kısmı ise, gelir vergisine tabi kılınmamıştı.

Esnaf vergisinin gelir vergisi ile irtibatı sadece mükelleflerini tayin yönünden idi. Diğer bir ifade ile gelir vergisinden esnaf adı ile muaf tutulanlar, tamamen karineye dayanan (esnaf vergisi) adında bir vergiye tabi bulunmakta idiler.

Gelir vergisine geçecekleri tayin bakımından kendilerine bazı mecburiyetler tahmil edilmiş olmakla beraber, harici kontrol dışında verginin bünyesinden doğma bir kontrol müessesesi mevcut olmadığından, bu mecburiyetler istenilen maksadı hiç bir zaman sağlayamamıştır.

Biraz da kazanç vergisi alışkanlığından gelen ve gelir vergisi bünyesine uygunluk göstermiyen birtakım muafiyet ve istisnalar gelir vergisine ithal edilmişti.

İstisna ve muafiyetlerin tespitinde ayrı ölçüler kullanıldığı için istisna ve muafiyetten faydalanma bakımından eşitsizliklere de yol açılmıştı.

b. Kurumlar Vergisi Kanunu:

Gelir vergilerinde sık sık sözü edilen diskriminasyon prensibinin sağlanması düşüncesinden hareket edilerek ihdas olunan ve sermaye gelirlerinden bu suretle bir miktar fazla vergi alınmasını hedef tutan bir vergi olarak takdim edilmiştir. Vergi bir kısım tüzel kişilerin kazancını konusuna almaktadır.

Oldukça mazbut ve muhasebeye vakıf bir mükellefler zümresini kavradığı için de tatbikatında fazla münakaşaya yol açmamıştır. Münakaşa daha çok vergi nispetlerinde bir artırmaya gidildiği zamanlarda vaki olmuştur.

c. Vergi Usul Kanunu:

Evvelce her vergi kanununun bünyesi içinde yeralan usul hükümlerinin reform sırasında bir kitap içinde toplanması, müşterek hükümlerin bir araya getirilmesi bu arada yeni vergi sisteminin icabı olan gerekli usul hükümlerinin tesisi amaciyle ihdas edilmiştir.

Genellikle büyük faydalar sağlayan bu kanun, isdar edilirken gelir vergisi sisteminin tesiri altında hazırlandığı cihetle, bir kısım kanunların ihtiyacına tam cevap veremediği, bir kısım usul hükümlerinin birleştirilmesinden faydadan çok zarar hasıl olduğu halâ iddia edilmektedir.

Bütün bunlara rağmen vergi hukukunda ele alınabilecek müesseselerin geniş ölçüde bu kanunda yeraldığını, defter ve kayıt nizamı yönünden getirdiği bilgilerin diğer hukuk dallarında sonradan yapılmış olan çalışmalara ışık tuttuğu muhakkaktır.

★ ★

Gelir Vergisi Sistemimizdeki Değişmeler:

Gelir, Kurumlar ve Esnaf Vergisi Kanunları ile Vergi Usul Kanunu 1950 yılında yürürlüğe konuldu. Gelir vergisinin ücretlere ait hükümlerinin yürürlüğü, müteakip bütçe yılına ertelendi.

Gelir vergisi sistemi yürürlüğe konulurken tatbikatcıların bütçe mülâhazasiyle büyük endişeler içinde bulunduğunu kabul etmek gerekir. Nitekim ilk hamlede gelir vergisinin ücretlere uygulanamamasının nedenlerini bu noktada toplamak gerekir.

Zira, 430 milyon lira civarında olan 1949 yılı kazanç vergisinin (zamları dahil), 320 milyon küsur lirası ücret gelirlerinden sağlanmakta idi.

1952 yılında Kurumlar ve Esnaf Vergileri dahil tüm gelir vergisi sistemi içindeki vergilerden ancak 400 milyon lira sağlanabilmiştir.

Bu hal, bidayette izhar edilen endişenin isabetini gösterdiği kadar, bu verginin ilk uygulama yılını takiben hemen üzerinde yeniden çalışmalara geçilmesindeki sebepleri de izah etmektedir.

1. 1951 - 1952 yılı çalışmaları:

Gelir vergisinde umulan randumanın sağlanamaması, ilgilileri bu vergi üzerinde randumanı artırıcı çalışmalara yöneltmiştir.

Bir taraftan, hususi bir komisyon kurularak bütün sistem ele alınarak islahı ve ikmali çareleri araştırılırken diğer taraftan acele tedbirler üzerinde de çalışmalar yapılmıştır.

İlk akla gelen Usul Kanunundaki müeyyidelerin kifayetsizliği olmuştur.

21.4.1951 yılında Büyük Millet Meclisine sunulmuş bulunan bir kanun tasarısı ile mevcut cezalar şiddetlendirilmiş, bedenî cezalar ihdas edilmiştir. Bu tasarı aynı yılda 5815 sayı ile kanunlaşmıştır.

İstanbulda kurulan ve mükellef temsilcilerinin katıldığı büyükçe bir komisyonda bu vergi kanunları ele alınmış 5 aylık bir çalışmadan

sonra esnafın vergilendirilmesindeki karinelerin daha gerçeğe yaklaştırılıp gelir vergisi bünyesine sokulmasını, tarım kazançlarının vergilendirilmesini, vergi tarifelerinin randımanı artıracak şekilde değiştirilmesini, oto kontrol sağlayıcı müesseselerin - servet beyanı - kabulünü, usul hükümlerinde bilhassa değerlemelerle ilgili hükümlerde değişiklikler yapılmasını ön gören bir rapor hazırlanmış, tadilat taslakları ile birlikte Maliye Bakanlığına tevdi edilmiştir.

Bakanlıkta da gerekli revizyon yapıldıktan sonra Gelir Vergisi ve Vergi Usul Kanununda büyük değişikliği ihtiva eden kanun tasarıları 1952 yılında Büyük Millet Meclisine sunulmuştur.

Bu yıllarda, tarım kazançlarının gelir vergisi konusuna alınması hakkında Büyük Millet Meclisinde de temayüller belirmiş, hatta iki milletvekili bu konuda ayrı ayrı Meclise iki kanun teklifi getirmiştir. Aynı konuda yetkili merciler nezdinde anketler yapılmış leh ve aleyhteki mütalâalar toplanmıştır.

Zamanın Tarım Komisyonu vergilemeyi benimsemiş, iş Maliye Komisyonuna kadar gelmiştir.

Fakat bütün bu çalışmalar ve sunulmuş olan kanun tasarı ve teklifleri Meclisten çıkarılamamış, hatta, Hükûmet tasarısını geri çekmiştir.

Ancak bu büyük çalışmanın sonunda hazırlanmış olan rapordan, Bakanlığın ve sonradan kurulan bu kabil komisyonların çalışmalarında büyük ölçüde faydalanılmış her zaman baş vurulan kuvvetli bir kaynak olmuştur.

1953 - 1960 arasında gelir vergisi sistemindeki değişiklikler :

1949 ve 1950 yıllarında gelir vergisi sisteminin uygulanmasından, sağlıyacak gelir yönünden duyulan endişe, müteakip yıllarda bariz şekildeki vergi artışı sebebiyle hemen hemen zail olmuş, vergi sistemi üzerindeki çalışmalar her yıl sağlanan gelir miktarına göre biraz değişik yönlerde cereyan eylemiştir.

1944 ile 1960 yılları arasında kazanç vergisi ile gelir vergisi manzumesine göre sağlanan gelir vergilerinin miktarları ve bunların toplam vergi gelirine olan oranları aşağıda gösterilmiştir :

Tablonun tetkikinden anlaşılacağı üzere 1944 - 1949 arasında kazanç vergisi 254 - 467 milyon arasında değişmiş ve yekûn vergi gelirinin % 26,5 - %31 nisbeti teşkil etmişken, 1951 yılında, yâni gelir vergisinin ilk uygulama yılında gelir, kurumlar ve esnaf vergileri toplamı 260 milyon civarında kalmıştır.

Ancak hemen müteakip yıldan itibaren bu gelir miktarı, her geçen yıl büyük farklarla artmağa başlamış 1960 yılında bu miktar 2 milyarı aşmıştır.

Vergilerimiz içindeki payı pek fazla değişmemiştir. Zira aynı yıllar içinde diğer vergilerimizde esas değişiklikler, yeni vergiler ihdası suretiyle mühim gelişmeler olmuştur.

Evvel emirde, gelir azalmasında duyulan endişe sonucu, 1950 yılında şiddetlendirilmiş olan ceza hükümleri, 1953 yılında kabul edilen, bir kanunla makûl ölçülere sokulmuş, mükellefin bilgisizliğinden, tecrübesizliğinden doğan bir kısım hataların yine kendileri tarafından düzeltilmesi istenildiği ahvalde ceza kesilmeden ıslahına imkân veren hükümler yeniden ihya olunmuştur.

1955 ve 1956 yıllarında esnaf vergisi ve esnaf muaflığı ile alâkalı hükümler üzerinde iki ayrı operasyon yapılmıştır.

Birincisi ile esnaf vergisi kaldırılmış, esnaf muaflığı sınırları hayli daraltılarak bu zümre mükelleflerin gelir vergisi bünyesine alınması sağlanmıştır. (20.5.1955 tarihli ve 6582 sayılı kanun).

Esnaf vergisinin 5 yıllık tatbikatı göstermiştir ki, verginin büyük bir mükellef kitlesini ilgilendirmesine rağmen alınan vergi 20 - 30 milyon arasında donmuştur. Bu hemen bütün karine vergilerinin müşterek kaderidir. Hatta bu miktar kazanç vergisi zamanında karinelere müsteniden alınan (gayrisafi irat ve gündelik gayri safi kazanç esası) verginin miktarına yakındır.

Bu zümre mükelleflere gelir vergisi içine girmelerini temin bakımından bazı külfetler(fatura alma ve muhafaza etme gibi) yüklenilmiş olmasına rağmen gelir vergisi sistemi içine alınmadığından, müessir bir kontrol, bilhassa bünyevi bir murakabe usulü uygulanamamış ve dolayısiyle gelir vergisini besliyememiştir. Halbuki ticarî ve sınaî kazançlarda kaynağın gelişme-

Yılı	Vergi Nev'i	Tahsil edilen miktarı TL.	Vergi gelirleri ve harçlar resim TL.	%
1944	Kazanç, buhran, muvazene ve hava kuvvetlerine yardım	254.712.594,70	961.155.768.61	26,5
1949	» » »	275.710.892,33	949.383.654,74	29,—
1949	» » »	467.752.135,63	1.482.976.157,14	31,—
1951	Gelir - Kurumlar - Esnaf Vergisi	260.092.884,59	1.352.652.126,60	20,—
1953	» » »	500.311.900,65	1.936.775.305,54	25,—
1954	» » »	641.958.953,03	2.184.548.625,40	30,—
1956	» » »	995.866.968,53	2.949.382.749,48	34,—
1959	» » Vergisi	1.776.909.847,66	5.754.565.775,11	30,—
1960	» » »	2.090.256.344,00	5.918.039.972,77	35,—

si bir bakıma da bu zümre mükelleflerin gelir vergisine geçmesiyle mümkün olacaktı.

Bu mülahazalarla Esnaf vergisi kaldırılarak mükelleflerin mühimce bir kısmı gelir vergisi içine alındı. Yalnız bu harekette biraz ifrata kaçıldığı, düşüncesiyle, müteakip yılda muaflık ölçüleri hemen hemen esnaf vergisinin uygulandığı zamana yakın hadlere kadar yükseltilerek geniş bir esnaf kitlesi bu kerre tamamen vergi dışında bırakıldı. (1.9.1956 tarihli 6838 sayılı kanun)

Buna karşılık 1957 yılında (1.2.1956 tarihli 6908 sayılı kanun) 100,000 liranın üstündeki gelirlerin vergi nisbetlerinde oldukça bariz bir artırma yapılmış (müterakkiyet 300,000 liraya kadar götürülmüş ve son dilimde nisbet % 60 a çıkarılmıştır). Evvelce 100,000 lirayı aşan gelirlerde maktu nisbet % 35 iken bu yüzde, derece derece arttırılarak 300.000 lira ve daha yukarı gelirde nisbet % 35 den % 50 ye yükseltilmiştir.

Buna karşılık en az geçim indirimi hadlerinden de % 50 oranında bir artırma yapılmıştır.

Mükelleflerin beyan ettikleri gelirlerin arttığı sırada yapılmış olan bu tarife yükselmesi gelir vergisine oldukça önemli bir artış sağlamıştır. Nitekim bundan evvelki tabloda bu cihet sarahatla görülmektedir.

1960 ve müteakip yıllardaki çalışmalar :

Gelir vergisi sisteminde genişliğine bir değişiklik Millî Birlik Hükûmeti zamanında yapılmıştır. 1951 çalışmalariyle hazırlanıp Büyük Millet Meclisinde çıkarılamamış bulunan büyük tadilat tasarısında yeralan bir kısım değişiklikler aynı mahiyette olmasalar da aynı maksada yönelmiş olarak bu yeni çalışmalarda ön plânda tutulmuştur.

a. Gelir vergisinde yapılan değişiklikler :

— Tarım kazançları gelir vergisinin konusuna alınmıştır.

— Tamamen vergi dışına çıkarılmış bulunan esnaf, yeniden gelir vergisi bünyesi içine alınmış, ancak bunların gerçek usulde teklif edilemiyecekleri düşüncesiyle götürü usulde ve fakat bu verginin genel esaslarına uyularak vergilendirilmeleri kabul edilmiştir.

— En az indirimi makul görülen hadlere çıkarılmıştır. Ücretler için maktu bir gider indirimi esası kabul olunmuştur.

— Vergi tarifesi, kademeler ve vergi nisbetleri arttırılmak suretiyle değiştirilmiştir.

— Vergi stopajının şumulü genişletilmiş, iratlarda stopaj nisbeti arttırılmıştır.

— Vergi emniyet ve kontrolü müesseseleri arasına (servet beyanı) müessesesi ithal edilmiştir.

b. Kurumlar vergisinde yapılan değişik-

— Kurumlar vergisinin sermaye şirketleri ile kooperatif şirketlere taalluk eden tarifesi bir misli arttırılmıştır.

— Bazı hükümlerin uygulamasında müşahede edilen ve hükümlerin vuzuhsuzluk veya kifayetsizliğinden doğduğu anlaşılan noksanlıklar hatalar ikmâl ve islâh edilmiştir.

c. Vergi Usul Kanununda yapılan değişiklikler :

— Vergi kanunlarında yapılmış olan değişikliklere paralel olan usul hükümlerinde de geniş bir tadilat yapılmıştır.

— Gelir Vergisi ve Vergi Usul Kanunu baştan aşağı yeniden alınmış ve numarası da 193 ve 213 olarak değiştirilmiştir.

— 1960 yılı sonunda kanunlaşan bu değişikliklerden bütçede gelir azalmasına müncer olacağı kanaatında bulunanların uygulaması geciktirilmiş, yeniden mükellefiyete alınan tarım ve esnaf kazançlarının vergilendirilmesi işi 1963 yılına kadar ertelenmiş, en az geçim indiriminin tam miktarları ile tatbiki bugüne kadar sağlanamamış, servet beyanı müessesesi değişikliklere uğramıştır.

— Bu ertelemeler, uygulayamamalar sonucu olarak 1963 ve 1964 yıllarında bilhassa Gelir Vergisi Kanununda önemli değişiklikler yapılmıştır.

Birincisi (19.2.1963 tarihli ve 202 sayılı) diğeri (26.6.1964 tarihli ve 484 sayılı) iki kanundan birincisiyle 193 sayılı kanunda yapılmış olan ve aşırılık diye telâkki edilen bir takım değişiklikler aksi istikâmette yeniden değiştirilmiştir.

Esnaf ve tarım muaflıklariyle götürü usulde teklifin sınırları genişletilmiş, tarifeler, aşağı ve orta gelirlerde düşürülmüştür.

(Yatırım indirimi) müessesesi bu kanunla gelir vergisi sistemi içinde yer almıştır. Bu arada 205 sayılı kanunla usul hükümlerinde mükellefler lehine değişiklikler yapılmıştır. (Götürü matrahların tesbitinde derecelerin arttırılması, takdir komisyonlarında ise mükellef temsilcilerinin arttırılması şeklinde).

Amortismana tabi kıymetlerin işletmeye katıldığı yıllardan yüksek nisbette amortisman payı ayrılmasına imkân sağlayan (azalan bakiyeler usulünde amortisman) esası, amortismana tabi kıymetlerin satışından tahassul eden kazançların, bu kıymetleri yenilemeye tahsis olunması halinde o yıl içinde vergilendirmiyerek amortisman süresi içinde ceste ceste vergiye tabi tutulması esası ve nihayet ihtilafların idare - mükellef arasında kısa yoldan halline imkân sağlayan (uzlaşma) müessesesi ve iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmesi için gerekli hükümleri ihtiva eden (yeniden değerleme) müessesesi bu yıl içinde Usul Kanunumuzda yapılmış olan mühim değişiklikleri teşkil ederler.

— Muaflıkların ve istisnaların genişletilmesi, sorumluları endişelendirmiş olacak ki hemen takip eden yılda aksi istikâmette çalışmalar yapılmağa başlanılmış, 484 sayılı kanun çıkarılmıştır.

Bu kanunla, tarım kazançları muaflığındaki ölçüler mutedil hale konulmuş, istisna hadleri daraltılmıştır.

— Ticari ve sınai kazançlarda götürülük için bundan evvelki kanunla kabul edilen ölçüler % 25 oranında indirilmiştir.

— Gelir vergisinde vergi ziyaını önleyici tedbirler olarak mutalaa edilen (ortalama kâr

haddi) ve (gider) esasları işler hale sokulmuş ve bu arada geçici bir devre için tarım kazançlarında asgarî vergi esası kabul olunmuştur.

— Vergi Usul Kanununda, (vergilerin ilâ-nı) nı öngören hüküm tesis edilmiştir.

— 1961 - 1965 yılları arasında gelir vergimizin seyrini gösterir tablo aşağıdadır.

Tablo, gelir ve kurumlar vergilerimizin normal inkişaf seyrini takip ettiği, ancak diğer vergilerimiz toplamına olan oranında hissedilir bir düşme olduğunu göstermektedir.

Bu gelir ve kurumlar Vergisi Kurumlarımızın konjonktürü takip etmedikleri manasına alınmamalıdır. Daha çok vasıtalı vergilerin umumi vergideki hissesinin çeşitli zamlarla artmış olmasından, o sahanın vergilendirmeye daha elverişli görülmesinden ileri gelmektedir.

Gelir Vergisi Kanunumuzun, kabulüne tekaddüm eden tarihten bu yana gelişimini yukarıda özetlemiş bulunuyoruz. Gelir Vergisi sisteminin uygulama devresinde edindiğimiz kanaatleri de bu vesile ile özetlemeyi faydalı bulduk.

1. Gelir Vergisi sisteminin kabulü, vergiciliğimizde tam manasiyle bir vergi reformu hareketidir. Bu sistem ile vergi hukukumuza birtakım mefhumlar sokulmuş, mükellefler gerçek manâda defter ve kayıt tutmak ve işleri muhasebeleştirmek yönünden birtakım bilgilere sahip olmuşlardır.

Ekonomik ve mali bünyemizle ilgili diğer mevzuatımız, getirilen bu yeni müesseseleri benimsemiştir.

2. Gelir Vergimiz, bütün dalgalanmalarına rağmen konjonktürü ve milli gelirdeki inkişafı takip şansına sahiptir.

3. Bu sistemde istikrarlı zamanlarda yapılmış olan değişiklikler devamlılık arzetmekte, fevkalâde veya acele hallerde yapılmış olan değişiklikler, (velev ki teknik ilmi yönden isabetli olsalar dahi) tereddütle karşılanmakta veya uygulaması geciktirilmekte veya yeniden değiştirme çareleri aranmaktadır.

4. Gelir vergisi sistemi üzerinde bugün söylenmekte olanlar bundan çok yıllar evvel söylenmiş olanlardan pek farklı değildir,

5. Vergilerin de diğer sosyal müesseseler gibi sosyal ve ekonomik hayattaki değişiklikleri izlemesi tabiidir ve bu sebeple de devamlı değişikliklere uğramaktadırlar. Ancak bu değişiklikler gerçek zaruretlere dayanmadıkça ve bilhassa bütçelerin ihtiyacı olan geliri kendi ölçüsünde sağlamaktan uzak kaldığı müddetçe yapılan değişiklikler yararlı ve uzun ömürlü olamamakta aksine istikrar ve güvenliği sarstığından zararlar yaratmaktadır.

6. Vergi kanunlarının da insan yapısı olan diğer işler gibi elbette eksiği ve yanlışı olabilir. Ancak eksiklik ve yanlışlıkların tam belirebilmesi için (herkesin ve bütün çevrelerin birleştiği eksiklikler ve hatalar hariç) yapılan işlerin uygulanmasına geçilmesi ve biraz sabır gösterilmesi gerekir.

7. Her şeyi Vergi Kanunundan beklemek, her iyiliği veya kötülüğü onda görmek ifrat bir görüştür ve bu görüşün hâkim olduğu hallerde daima yanlış adımlar atılmaktadır.

Memleket gerçeklerini aşacak ölçüde muaflık veya istisnaların genişletilmesi veya daraltılması aynı sonucu doğurmaktadır.

Mükelleflere yöneltilmiş bulunan külfetlerin çok hafif veya çok ağır tutulması da hem yarattığı tepkinin genişliği hem de vergi randumanına menfi tesiri yönünden aynı olmuştur.

Her şeyi vergi kanunlarındaki noksanlık ve hatalara bağlamak ta doğru değildir.

Uygulamanın bilgili, takipci ve memleket gerçeklerini görenler tarafından yapıldığı hallerde, kanundaki noksanlıklar ve hatalar mükellef ve hazine yönünden pek menfi tesir yaratmamaktadır.

Bu bakımdan vergilerin uygulayıcısı olan vergicilerimizin iyi yetiştirilmesi ve idarenin teşkilâtlanması, vazife ve sorumlulukların iyi bir şekilde dağılması, ilgililerin manevi ve maddi yönlerden tatmin edilmeleri, gelir vergimizin bugünkü sonuçlarından çok daha iyi sonuçlar alınmasına imkân vereceği muhakkaktır.

8. Bir memleketin kuruluşunda yer alan müesseselerden bir veya bir kaçının o memleket seviyesinin pek üstünde veya çok altında olduğu iddiasını benimsemek mümkün değildir.

Bu şekildeki görüşler geçicidir ve kısa devrelidir. Bir memleketin milli eğitimi devamlı olarak çok ilerde amma adliyesi hep geri seviyededir denilemez.

Vergiciliğimizde de bunu böyle kabul etmek zaruridir. Bu sebepledir ki vergi idaremizin yeniden düzenlenmesinde veya yeni vergi sistemlerinin kabulünde veya mevcutların değiştirilmesinde bu gerçeği gözden uzak tutmamız, vergi müessesesinin diğer âmme müesseseleri ile birlikte mütalâasına alışmamız lâzımdır.

Örnek aldığımız yerlerin sosyal bünyelerini, idare tarzlarını, kültür seviyelerini, politik bünyelerini iyi bilmemiz, bilenlerimizin bunu samimi olarak bütün cepheleri ile vazifelilere anlatması hatta bilmediği noktalarda da bilmediğini aynı samimiyetle açıklaması gerekir.

Yılı	Vergi Nev'i	Yıllık tahsilât	Toplam vergi, resim ve harçlar	Toplam vergideki hisse %
1961	Gelir ve Kurumlar Vergisi	2.495.259.322,04	8.051.338.576,20	31,—
1963	» » »	2.656.024.409,87	10.264.264.212,51	26,—
1965	» » »	3.213.261.121,83	12.911.043.930,41	26,—

Mesleki Sorunlarımız

Kâmil ERDEHA
Mülkiye Birliği
II. Başkanı

I. Giriş:

Birlik Ana Tüzüğünün 2 nci maddesinde Mülkiyeliler Birliğinin amaçlarının ne olduğu gösterilmiştir. Bunlar arasında :

«Mensuplarının büyük kısmını teşkil eden idareci (Mülki İdare Amirleri) ve maliyecilerle diğer alanlarda çalışanların mesleki problemlerinin halli hususunda gerekli incelemeleri yapmak ve bunların gerçekleşmesi maksadıyla Birlik olarak resen teşebbüs etmek veya Birlik dışında yapılan çalışmalara iştirak etmek» de vardır.

Gerek kamu kesiminde, gerekse özel sektör alanında Mülkiyelilerin çalışmadıkları kuruluş, parmakla sayılabilecek kadar azdır. Bununla beraber Mülkiyeliler arasında eğemen iki meslek gurubu ötedenberi maliyecilik ve idareciliktir. İdarecilerin mesleki sorunlarıyla Mülkiyeliler Birliği uzun süredir uğraşmaktadır. (Bu hususta fazla bilgi için bakınız: Mülkiyeliler Birliği Dergisi, sayı 2/32,36; 3/16; 5/20; 6/26; 7/28); Biz bu yazımızda, mali şube mezunu Mülkiyelilerin sorunları üzerinde duracağız.

II. Engeller:

Mali Şube mezunu Mülkiyelilerin mesleki sorunlarının çözümlenmesinde karşılaşılan güçlükler şunlardır :

1. Mali şube mezunu Mülkiyeliler, çalıştıkları yer itibariyle çok dağılmışlardır. 1964 yılı başında yapılmış bir istatistiğe göre Mali Şube mezunlarından ancak üçtebiri Maliye Bakanlığında çalışmaktadır. Diğerleri, öteki bakanlıklar, iktisadî devlet teşekkülleri, bankalar ve özel sektörde görev almışlardır. Muhatap çeşitlendikçe, sorunların çözümlenmesinin de güçleşeceği pek tabiidir.

2. Mali Şube mezunu Mülkiyelilerin mesleki sorunları, benzer eğitim yapan İktisat Fakültesi, Ticaret Akademileri ve Ortadoğu İdarî İlimler Fakültesi mezunlarının sorunlarından ayrı olarak düşünülemez. O halde Mülkiyeliler gibi onlar da örgütlenmelidirler ki, bir araya gelinerek sorunlar görüşülsün. İktisat Fakültesi mezunlarının derneği mevcuttur. Ancak Dernek Genel merkezi İstanbuldadır. Ankaradaki Şubesi ile genel merkez ilişkileri zaman zaman normalin dışında bir görünüm arzetmektedir. Ticaret Akademileri mezunları ise kendi aralarında bölünmüşlerdir. Bir Yüksek Ticaretliler ve Akademililer Federasyonu, bir de Türk Ticacretliler Birliği vardır. Bunlardan hangisinin camiayı temsil ettikleri tartışmalıdır. Ortadoğu İdarî İlimler Fakültesi mezunlarının bir derneği olup olmadığı bizce bilinmemektedir.

4. Kişisel veya zümrevi çıkarlar daima ön plânda tutulmakta, mesleki menfaatlar bir yana bırakılmaktadır. Bu durumdan faydalanan diğer meslek mensupları da kendi faaliyet alanlarını, bu meslek gurubu aleyhine durmadan genişlet-

mektedirler. Herkesçe bilinmektedir ki, yurdumuzda bir Mülkiyelinin, bir İktisatlının, bir Ticaretlinin rahatlıkla ve çok daha mükemmel görebileceği hizmetler, mühendislere, öğretmenlere, emekli subaylara, hukukçulara, hatta ve hatta hiçbir tahsili olmayanlara gördürülmektedir. Ne yazık ki bu durumda, İktisatlılar, Mülkiyeliler ve Yüksek Ticaretliler birbirlerini hasım olarak görmektedirler.

5. Nihayet şimdiye kadar yapılan parakende mücadelelerde tutulan yanlış yolda ısrar edilmektedir. Bunun şöyle bir örnekle açıklayalım : Hukuk Fakültesini bitirmek, Mülkiyeyi veya İktisadı bitirmekten daha zor değildir. Eğitim süreleri de tüm eşittir. Fakat bir Hukuk Fakültesi mezunu, bir Mülkiyelinin veya İktisatlının sahip olduğu bütün haklardan faydalandığı halde, bir Mülkiyeli veya İktisatlı avukat olamaz, yargıç olamaz, hukuk müşaviri olamaz. O halde yapılacak şey, Mülkiyelilere veya İktisatlılara avukatlık veya yargıçlık hakkının tanınmasını istemek değil; mali ve iktisadi müşavirlik, hesap uzmanlığı, muhasebe ve ticaret müdürlüğü gibi bazı meslekleri tamamiyle Mülkiyelilere, İktisatlılara ve Ticaretlilere hasredilmesini sağlamaktır.

III. Temel sorunlar:

Bu meslek gurubunun temel sorunları bizce şunlardır :

1. Türkiye'de iktisatçılık - maliyecilik - ticaretçilik sınırları belli bir meslek olarak henüz kabul edilmemiştir. Bunun en güzel kanıtı, mesleği tanımlayan bir «ad» olmayışıdır. (Örneğin Almancadaki Diplomkaufmann kelimesi gibi) Doktorum diyebilmek için Tıbbiyeyi, mühendisim diyebilmek için teknik okul veya fakülteleri, subayım diyebilmek için Harbiyeyi, öğretmenim diyebilmek için bunun eğitimini yapan bir okulu bitirmek şarttır. Ama canı her istiyen iktisatçıyım - maliyeciyim - ticaretçiyim der. Bu ad olarak böyle olduğu gibi, eylemde de böyledir. Bir sağlık memuru doktorluk taslasa kıyamet kopar. Bir teknisiyen, mühendisin yetkilerini kullanmağa kalksa kanunun pençesine düşer. Hukuk fakültesini bitirmeyen avukatlık yapabilir mi? Ama hiçbir tahsili olmayan kimse, mali müşavirlik veya muhasebecilik yapabilir. Bir mühendisin, bir emekli subayın, bir öğretmenin ticaret müdürlüğü, muhasebe müdürlüğü gibi görevleri yapması için hiçbir kayıt ve şart aranmaz. Hatta bu görevlere atanacakların hiçbir tahsili de olmayabilir. Bugün, uygulamada, bunların sayılamıyacak kadar örnekleri vardır.

Şu halde ilk yapılacak iş, mesleğin önce tanımını yapmak; görevlerini, yetkilerini belirtmek, sınırlarını çizmek olmalıdır.

2. Ne idiğü belli olmayan bu meslek gurubunda çalışanların ne maddi, ne de mesleki garantileri vardır. İktisat - maliye - ticaret tahsili yapmak, objektif ve mukannen olarak, lise mezununa göre devlet memuriyetinde baremin bir üst derecesinde göreve başlamaktan gayrı hiç bir hak sağlamaz.

Bir mühendisin, bir doktorun, bir subayın veya öğretmenin mesleğini icra edebilmesi için yaptıkları tahsil yeterli görülür. Fakat bu adısanı belli olmayan mesleği seçenler, eğer ilk veya orta öğretim görmüş kimselerden farklı bir pozisyon yaratmak isterlerse, çeşit çeşit sınavlardan geçmek zorundadırlar. Ancak bu da mesleki hiçbir garanti sağlamaz. Zira mesleki hayatlarının herhangi bir anında başladıkları noktadan çok daha geriye gidebilirler. Örneğin on-onbeş yıl bu meslekte çalışmış, çeşitli sınavlardan geçmiş, bir Mülkiyeli veya İktisatlı, ilkokul tahsilinin yetebileceği bir göreve sebepsiz atanabilir veya bu durumdaki bir kimsenin emrinde çalıştırılabilir. Ama hiç kimse bir mühendisi teknisiyenin emrine, bir doktoru sağlık memurunun emrine, bir öğretmeni ortaokul mezununun emrine vermez, veremez.

Diğer meslek mensuplarına sağlanmış olan maddî garantilerden hiçbiri bu meslek mensuplarına sağlanmamıştır. Uygulamadaki adaletsizlikler, sayılamayacak kadar çoktur. Örneğin ticaret müdürlüğü yapan bir mühendis, 4/10195 sayılı kararnameye göre yevmiye alır. Ayni işi yapan bir Mülkiye mezunu, 7244 sayılı kanunun dar çerçevesi içinde kıvranır, durur.

Yarınına güvenle bakamayan, katlandığı külfetin objektif olarak karşılığını göremiyen kimselerin mesleğidir bu.

IV. Çare:

Bu sorunları çözmenin tek bir yolu vardır : Örgütlenmek. Artık fert olarak savaşmanın zamanı geçmiştir. İç çekişmeleri, fanatik düşünceleri bir yana bırakıp, federasyon, konfederasyon halinde örgütlenmek, bir araya gelmek tek çıkar yoldur. Bugün yurdumuzda, en aydın tabakayı teşkil eden, asgari 15 yıl tahsil görmüş, iktisadi kalkınmanın başarılabilmesi için vücutları şart, toplam olarak 25 bini aşkın Mülkiye, İktisat Fakültesi ve Ticaret Akademileri mezunu vardır. Bunların meydana getireceği bir örgüt, bir baskı gurubu olarak, haklı davalarında kamu oyunu rahatça etkiliyebilir, yöneticileri doğru yola getirebilir, haklarını elde edebilir.

Bundan birbuçuk yıl kadar önce bu yolda iyi niyetle yapılan çalışmalar, sudan sebeplerle maalesef akamete uğramıştır. Bu yolda atılacak yeni adımlarda Mülkiyeliler Birliği üzerine düşeni fazlasıyla yapmağa amadedir.

Kalkınmanın Vazgeçilmez Aracı

İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT)

Selâhattin ÖZMEN

Memleketimizin temel mal ve hizmetlerinin yarıdan çok fazlasının üreticisi olan İDT ye, içinde yaşadığımız hava gibi alışmış olduğumuz için pek azımız dikkat etmekte ve ancak olağanüstü durumlarda onlar üzerinde düşünmek, bilgilenmek zorunluğunu duymaktayız. Halbuki daha iyi bir yaşantı için İDT ile ilgilenmek, onu bütün sorunları ile bilmeye uğraşmak, sorunların çözümü yada çözümleri üzerinde gayretle düşünmek gerektir.

İDT nedir sorusunun bütün dünyada geçerli bir tanımla karşılanması imkânsız gibidir. Her memlekette var olan İDT ilgili memleketin koşullarına göre kurulmakta, gelişmekte ve şekillenmektedir. Konuda milletlerarası teşekküllerin (örneğin Brüksel'deki Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsünün) yıllardan beri yaptıkları ayrıntılı çalışmalara ilişkin belgeler bu özelliği kesin olarak ortaya koymaktadır. Bu sebeple İDT yi Türkiyemiz açısından tanımlamak tek çıkar ve uygulama değeri olan yoldur.

İDT nin tanımı 440 sayılı kanunda yeterince açık olarak yapılmıştır : «Sermayelerinin yarıdan fazlası tek başına veya birlikte Devlete (genel ve katma bütçeli idarelere) ve iktisadi Devlet Teşekküllerine ait olup İktisadî alanda ticarî esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan ve kuruluş kanunlarında bu kanuna tabi olacakları belirtilen teşebbüslerdir.»

Kanunda somut olan tanıma İDT nin isimlerini vererek soyutluk sağlamak yerindedir :

Azot Sanayii, Demir - Çelik Karabük, Denizcilik Bankası, Denizcilik Bankası Deniz Nakliyat, Devlet Malzeme Ofisi, Devlet Yatırım Bankası, Emlâk Kredi, Etibank, Et ve Balık, Halk Bankası, Çimento Sanayii, Güven Sigorta, Makine ve Kimya, PTT, SEKA, Sümerbank, Süt Endüstrisi, Şeker, TCDD, Toprak Mahsulleri, Türkiye Kömür İşletmeleri, Turizm Bankası, Yem Sanayii, Yapağı ve Tiftik, Ziraat Bankası, Zirai Donatım.

Bu yazımızda İDT nin bütün dünyada (Gelişmişlerde de gelişmekte olanlarda da) meydana gelme, bazan istenmese bile genişleme ve gelişme nedenlerini, uygulamalarını, değerlendirmelerini memleketimize ilişkin yönleri ağırlık vererek anlatacağız. Maksat İDT hakkında ayrıntılı ve dakik bilgiler sunmaktan çok konuyu genellikleriyle olduğu gibi belirtmektedir.

I — DÜNYADA İDT, DOĞUŞ ve GELİŞİŞ NEDENLERİ :

Yanılmaya düşmekten sakınmaksızın hemen her memlekette İDT vardır denilebilir. Yirminci asrın ikinci yarısından itibaren milletlerarası çeşitli kuruluşların (Birleşmiş Milletlerin, OECD nin, Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsünün, Ortak Pazarın, bir açıdan Dünya Çalışma Teşkilâtının ve diğer bazı kuruluşların) yaptıkları bazıları çok ayrıntılı çalışmalar ve bu çalışmaları tamamlayan pek çok sayıdaki ilim adamının çalışmaları beyanımızın belgeleridir.

Genellikle milletlerarası serbest ticaret için engel görmek eyiliminde kararlı olan büyük sanayici memleketlerin belli açılardan yürüttükleri inceleme ve değerlendirme çabalarına rağmen gözden düşmeyen aksine gittikçe değerlenen İDT hakkında her geçen dönem daha değerli incelemeler ortaya konmaktadır. Asıl önemlisi konuda ki en yararlı çalışmaların bazı gelişmiş memleketlerin dürüst bilginlerinin de katkıda bulunmalarıdır. Aslında İDT nin gerçek değerini, dertlerini nedenlerini, çarelerini gelişmekte olan memleketlerin aydınları ve bilim adamları ortaya koymalıdırlar.

İDT özellikle gelişmekte olan memleketler için hayatidir. Gelişmiş memleketler için dahi önemli olması gerçeği konuya gelişmiş memleket bilim adamlarının ilgisini toplamakta ise de bu ilginin açısı elbetteki değişiktir. Ayrıca her memlekete İDT yi diğer memleketlerin iktisadî güçlenmelerinin kendileri açısından tehlikeli bir aracı olarak ta incelemek durumundadırlar. Bu gerçek Yabancı memleketlerden sağlanan uzmanların tarafsız bilim adamı ya da ilgili hükümetin talimatına yada çıkarlarına göre fikir veren kişiler olmasını gözönüne almağı emretmektedir.

İDT konusunda tarafsız kaynaklardan derlenen bilgiler çeşitli nedenlerle asrımızda İDT nin bütün dünyaya yaygın ve güçlü bir kalkınma ve sosyal adalet içinde ve dengeli bir kalkınma aracı olduğunu ve hiçbir memleketin (ençok kötüleyenler dahil) bundan vazgeçmediğini ortaya koymaktadır. Birleşik Amerika Devletlerinde olduğu gibi Tayland da da vardır. Bazılarında çok dar alanlarda faaliyette bulunan İDT bazılarında kanunun yasak saymadığı bütün iktisadî faaliyetlerde bulunmaktadır. Batı

Avrupanın bütün memleketlerinde etkisi ve sayısı değişik İDT vardır. Örneğin Almanyada ki sayıları 270 yakınlarındadır. Meşhur Wolkswagen Otomobil fabrikalar, Büssing Kamyon fabrikaları birer İDT dir. Almanya, Fransa, İtalya, İngiltere için İDT açısından düzenlenen aşağıdaki küçük cetvel ilginç olsa gerektir :

İDT nin alandaki yüzde payı

İlgili Memleket	Demir yolu	Kömür	Elektrik	Gaz	Demir çelik	otomobil	Banka	Suni gübre	tersaneler
Almanya	100	40	62	6	8	45	60	23	38
Fransa	100	08	96		—	38	60	58	—
İngiltere	100	100	100	100	80	—	—	—	—
İtalya	100	—	98	35	70	8	25	—	80

(Not : — İşareti kesin yokluğu değil yeterli bilginin bulunmayışını ifade eder. Gerçekte bu alanlarda da dolaylı olarak, özellikle önemli kamu imkânlarının bu alanlarda kullanıldığını düşünmek gerektir.)

Yukardaki listede yer almayan bazı önemli İDT varlıklarına değinmek için milletlerarası hava taşımasının, hemen her memlekette (Birleşik Amerika v. s. hariç) İDT olduğuna, Mekanik imalâtta, yeni gelişen sanayilerde veya çeşitli nedenlerle özel kişileri ilgilendirmemekle beraber milli ekonomik için yaratılması ya da geliştirilmesi gereken sanayi alanlarında işaret etmekle yetiniriz.

İDT nin yaygın ve hemen her memlekette bir çeşit vazgeçilmez niteliğe ulaşmasının nedenlerini açıklamakta yarar vardır : Bunları belli bir sıralamaya göre sunmakta yarar vardır. Genel olarak söylenebilir ki İDT nin meydana geliş ve gelişiş nedenleri gelişmekte olan memleketlerle gelişmiş olan memleketlerde birbirinden ciddi olarak farklı olmakla beraber ortak yönleri de vardır.

A) Gelişmekte olan memleketlerde İDT nin varolma ve gelişme nedenleri aşağıdaki gibi özetlenebilir :

Birinci neden memleketin siyasal eğemenliği iktisadî yeterlik ile desteklemektir. Gerçekten temel ihtiyaç maddelerinde dahi başkalarına bağlı olan bir memleketin yeterince eğemen olduğunu iddia etmek zordur. Esasen bugünün müstemlekeciliği eskisinden çok farklı olup iktisadî çıkarları en büyük ve istisnaî biçimlerde elde etmek şeklinde özetlenebilmektedir.

İkinci neden savunmanın gerekli gösterdiği milli kuruluşlar olarak meydana getirmek ve güvenilirliği şüpheli olan dış kaynaklara bağlılıktan kurtulmaktır.

Üçüncü neden yukarda sayılan iki gereği sağlayarak milli çıkarların gerektirdiği ölçüde milli sırları koruyabilmektedir.

Dördüncü neden hızlı ve adil bir kalkınmanın ancak plânlı olabilmesi ve plânlamanın bir ölçüde zorunlu tutum istemesi ve özel sektörü zorlamanın mümkün olmaması, sadece teşvik etmenin mümkün bulunması, halbuki bu kadarını plânın gerçekleşmesine yeterli olmaması dolayısıyla plânın öngördüklerini yapmakla zorunlu bir kesimin kurulması gereğidir.

Altıncı neden geri kalmış memleketler için özellikle tehlikeli olan milletlerarası dev tekellerin büyük güç ve cazip imkânları karşısında kritik kesimlerde ki milli kuruluşların yaşamasını sağlamaktadır.

Yedinci neden İDT yoluyla memleketin özel kesiminin de çok muhtaç olduğu ve öz imkânlarıyla sağlamayı düşünmeyeceği yetiştirme işlerini hızlandırmak ve ihtiyaçlara en uygun biçimde geliştirmektedir.

Gelişmekte olan memleketler için sayılan bu nedenlere gelişmiş memleketlerde de geçerli olmak üzere sayacağımız aşağıda ki nedenleri de eklemek gereklidir.

B) Gelişmiş olan memleketlerde İDT nin varolma ve gelişme nedenleri aşağıdaki gibi özetlenebilir :

Birinci neden bazı memleketlerde rastlanan işçilerin sermayedarların mutlak hakimiyetinden kurtarılması, idareye işçilerin katılmalarının sağlanması ve bu yolla işletmelerin daha demokratik bir biçime sokulması ve de sermayenin aldığı kârın ortadan kaldırılarak üretimin ucuzlatılması, ücretlerin arttırılması ve her iki yolla da işçilerin satınalma güçlerinin arttırılarak sonuçta işçi sınıfının hayat şartlarının geliştirilmesidir.

İkinci neden temel mal ve hizmetlerden (kömür, elektrik, taşıma işleri gibi) bazılarının milli ekonominin gereklerine özel sektör elinde gereği gibi cevap vermelerine gerek yatırım imkânlarının kısıtlılığı gerekse organizasyon bozuklukları sebebiyle ümit bağlanamaması ve ancak Devletin gücü ile ve tek kuruluşun rasyonelliği içinde istenilenin alınabileceğine inanılmasıdır.

Üçüncü neden bazı memleketlerin sahip oldukları milletlerarası tekellerin öteki memleketlerin milli kuruluşlarını kolayca yutacaklarının düşünülmesi ve bu takdirde milli ekonomilerin özellikle temel kesimlerde veya stratejik madde ve malzemeler üretiminde yabancı hakimiyeti altında kalacağından ve bu yollada milli emellere aykırı durumların doğağbileceğinden korkulmasıdır. Gerçekten petrolün, gazın, elektriğin, elektronik teçhizatın, ana teçhizat mallarından bazılarının yabancı tekellerin denetimi altına düşmesi halinde bundan milli çıkarların büyük

zarar görmesinden sakınılması imkânı görülmemektedir.

Dördüncü neden sosyal adalet ilkelerine uygun ve sürekli bir kalkınmanın yeterince hızlı olması için plânlı olmasının ve plânlamanın bir ölçüde zorlayıcılık taşımasının ve özel sektörü zorlamanın ona emir vermenin çok sınırlı olmasının anlaşılması ve bu isteklere cevap verebilecek kesimin kamu kesimi olmasıdır.

Yukarda saydığımız, gelişmemiş ve gelişmiş olan memleketlere ilişkin İDT kurma ve genişletme nedenleri, nedenlerin tümünü kapsamamakta, .başlıcalarını sıralamaktadır. Aslında bu nedenler çok daha fazladır ve sıralandığı gibi açık seçik ortalarda değildir. Her memleketin gereklerine göre nedenler birbirinden oldukça farklı, birbirine karışmıştır. Daha başka ve ilk bakışta önemsiz görünen nedenlerle meydana getirilmiş pekçok İDT vardır. Örneğin Fransanın meşhur Renauld Otomobil fabrikalarının İDT olması bunlara sahip bulunan ailenin ikinci dünya savaşı sırasında Almanlarla işbirliğinden bulunması yüzünden ceza olarak müsaderesine dayanmaktadır. İtalyanların namlı IRI gurubunun meydana gelişi birinci dünya savaşından sonraki büyük dünya buhranında ağır sıkıntılara düşmüş olan İtalyan milli bankalarını, dertleri haline gelen sınai kuruluşlardan kurtarmak, o kuruluşları sağlamlaştırdıktan sonra tekrar özel sektöre devretmek endişesiyledir. Yani İDT özel sektörün bir kısmını batmaktan kurtarmak, ekonomiyi sağlamlaştırmak için kurulmuştur. Halen bu gerekçe özellikle bir kısım batı memleketleri ile, aslında yeterince kuvvetli olmayan bir özel sektöre büyük işler yüklemek çabasında olan gelişen memleketlerde çok geçerlidir.

II — İDT YE AİT ORTAK BİLGİLER :

Yukarda İDT nin her memleketin özel şartına göre kurulup genişlediğine değinmiş hatta İDT için bütün dünyada geçerli bir tanımlama yapmanın dahi mümkün olamayacağına dikkati çekmiştik. Bu gerçeği hatırda tutmakla beraber İDT nin ortak niteliklerine, ortak konularına eğilmek lâzımdır. Bu açıdan İDT olmanın şartlarını, kuruluş düzenini, yapısını Devletle ilişkilerini, denetim usullerini ve esaslarını belirtmek gerektir.

A) İDT nin bütün dünyada ortak sayılabilecek bazı temel niteliklerini aşağıda ki gibi özetlemek mümkündür :

Birinci nitelik, ,bazı memleketler hariç, İDT söz konusu olması için belediyeler ve mahalli idarelerle meslekî kuruluşlar dışında olan bir Kamu Kuruluşu ile ilişkinin bulunmasıdır. Bu nitelik Belediyelere ve mahalli idarelere ve Ticaret ve Sanayii Odaları gibi meslekî teşekküllere ilişkin ekonomik kuruluşların İDT sayılmasına imkân vermemektedir. Ancak bu genelleme sosyalist memleketler için geçerli değildir. Örneğin Yugoslavyada İDT genel olarak işçi kooperatiflerine bağlı olan kuruluşlardır.

İkinci nitelik sermayenin hiç olmazsa önemli bir payının Devlete ait olmasıdır. Bu payın çoğunluk olması genellikle rastlanan durum olmakla beraber kesin şart değildir. Devletin azınlıkta pay sahibi bulunmasına rağmen İDT olan iktisadî kuruluşların sayıları kabarıktır. Örneğin meşhur Wolkswagen otomobil fabrikalarında devlet payı üçte bir oranında bulunduğu halde Alman İDT yıllık raporlarında bu kuruluş İDT olarak yer almaktadır.

Üçüncü nitelik İDT nin denetiminin şu yada bu formül ile Devlet tarafından genellikle özel bir teşkilât veya özel bir yönetim ile yapılmakta olmasıdır. Fakat bu her yerde geçerli bir nitelik sanılmamalıdır. Bazı memleketlerde İDT denetiminin özel bir biçim yada teşkilâtına rastlamak mümkün değildir.

B) İDT nin kuruluş ve kaldırılış esasları .

Genel olarak en uygun kabul edilen tutum İDT nin ortak konularını düzenleyen bir genel kanunun var olmasıdır. Fakat bu konuda fazla örnek bulmak zordur. Dünyada birinci örnek 3460 sayılı kanun ile memleketimizdir. Bizden sonra bazı memleketler bu yolda genel kanun sahibi olmuşlarsada Fransa gibi bazı memleketler böyle bir kanunun İDT nin gelişmesine engel olacağı kanısındadırlar. İDT konusunda incelemeler yapan uzmanların görüşü genel bir kanunun yararlılığı tarafındadır.

Genel bir kanun olsa da olmasada yaygın olanı İDT nin bir kanunla kurulması ve kaldırılmasıdır. Memleketimizde böyle olduğu gibi, bellibaşlı memleketlerde uygulama böyledir. Bazı memleketlerde Devlet Başkanının yada Hükümetin kararı ile İDT kurulabilmektedir. Bazı memleketlerde Maliye Bakanı ile ilgili Bakanın ortak kararları ile İDT kurulması olağandır.

Ancak bu imkânın bulunduğu memleketler merkezi plânlamalı memleketlerdir. Yani dolaylı olarak konuda esasen bir kanun niteliğinde temel karar daha önce plânın kabulü sırasında alınmış bulunmaktadır.

İDT yaratılması kamu fonlarının kullanılması yoluyla olacağına göre ve temel kaide olarak kamu fonlarının Millet temsilcilerinin kararlarına göre kullanılması gerektiğine göre İDT nin kanunla kurulması tabiidir.

Kanunla yaratılan bir kuruluşun ancak kanunla kaldırılması tabii olmakla beraber fiili bazı durumlarla kanun olmaksızın İDT nin ortadan kalkması da mümkün olabilir.

Kanunla kurulması zorunluğu ayrıntılı yada doyurucu gerçeklerin hazırlanmasını gerektirmektedir. Teorik olarak tesbit edilen bu gereğin uygulamalarda ne derecede geçerli olduğu her memleketin seviyesine, icra ile kanun yapıcı organların karşılıklı ilişkilerine sıkıca bağlıdır.

C) İDT nin kuruluşunda özellikle önemli konular :

Her memleketin İDT hakkında genel bir politikası olması tabiidir. Bazı memleketler İDT için tutarlı plânlara sahip olduğu halde bazılarının tutumu dağınık kararlara bağlı olmaktadır.

İDT hakkında tutarlı bir politika sahibi olan memleketlerde İDT nin kuruluşu, genellikle mevcut olan Kalkınma plânında öngörülen bir alandadır.

Genellikle yatırım imkânları kıt olan memleketler daha çok İDT yarattıklarına göre birinci önemli mesele fonların kullanılmasında ki önceliklerin iyi tesbit edilmesidir.

İDT yi yaratan hukuki belgede İDT nin faaliyet alanının, sermayesinin organlarının, yönetim ve denetim usullerinin yeterince açık olarak belirtilmesi zorunludur.

D) İDT nin biçimi :

İDT her memleketin kendi koşullarına göre biçimlenmektedir. Burada ilk problem İDT nin karma teşekkül olarak ta kurulup kurulamayacağıdır. İngiltere gibi gibi bazı memleketlerde bugüne kadar ki uygulamalar İDT yi tüm devlet malı olarak ele almaktadır. Genellikle İDT karma şirketler olarak kurulmasından sakınma olağan değildir.

İDT nin tüm devlet malı olarak yada karma teşekkül olarak kurulmasında teşkilâtının nasıl olacağının kararlaştırılması gerektir. Bazı memleketler hangi şekilde olursa olsun İDT yi bir Anonim şirket halinde teşkilâtlandırmak taraflısıdırlar. Bazı memleketler de İDT nin tüm devlet malı olması durumu ile karma kuruluş olması durumunda ayrı biçimler öngörmektedirler. Birinci halde Anonim şirkete benzemekle beraber ondan esaslı kuvvette farklı bir kuruluşa ikinci halde tam bir anonim şirket biçimine gitmektedirler.

E) İDT nin organları :

Anonim şirket olarak kurulan İDT nin organları genellikle bir Anonim şirket organlarının aynıdır. Yani bir ortaklar genel kurulu ile, onun tarafından belli esaslarla seçilen bir yönetim kurulu ve bu yönetim kurulu tarafından tayin edilmiş olan bir Genel Müdür vardır. Yönetim Kurulunu hissedarlar adına denetleyen denetçiler mevcuttur. Anonim şirketlerin bünyelerine ilişkin olarak bazı memleketlerde rastlanan farklar tabii bu konuda da vardır.

Yukarda ki kaide tam olarak ve her yerde geçerli değildir. Örneğin bizdeki İDT den Anonim sirket olanların herhangi bir anonim şirketten önemli farkı vardır. Kurumun en yüksek organı olarak 440 sayılı kanun Yönetim kurulunu öngörmüştür ve bu yönetim kurulu ile Genel kurulun ilişkileri diğer anonim şirketlerinkilerinden farklıdır.

Yönetim kurullarının yetkilileri, kuruluş tarzı, üyelerinde aranacak nitelikler, bunların çalışma düzeni, sorumlulukları, süreleri memleketlerde türlü sebeplerle birbirinden başkalıklar göstermektedir. Bazı memleketlerde Yönetim Kurulu üyelerinde belli nitelikler arandığı halde bazılarında tayine yetkili olan Bakana yada Bakanlar kuruluna geniş takdir hakları tanınmaktadır. Bazı memleketlerde Yönetim Kurulunda isçilerin yada genellikle çalışanların temsil edilmeleri şarttır. Hatta bunlar için belli oranlar vardır. Örneğin Almanyada, Türkiyede ve diğer bazı memleketlerde belli esaslarla çalışanların Yönetim kurulunda temsil edilmeleri gerektir.

Yönetim Kurulunun yetkileri konusunda da her memlekette uygulama genellikle başkadır. Bazı memleketlerde Yönetim Kurulu bir çeşit mal sahibinin yetkilerine sahip olduğu halde bazı memleketlerde yönetim kurullarının yetkilileri çok sınırlıdır. Yönetim Kurulu üyelerinin eşit haklı yada farklı hak ve yetkili olmalarına da rastlanmaktadır. Örneğin ispanyol İDT holdingi olan İNİ de Başkanın olağan üstü yetkileri vardır. Yönetim Kurulunun aldığı kararları Başkan Veto ettiği zaman karar geçersizdir.

Yönetim kurullarının çalışma düzenleri de memleketlere göre farklı olabilir. Bazılarında yönetim kurulu bir çeşit küçük genel kurul gibi bazılarında bir çeşit idare komitesi gibi çalışmaktadır.

Genel olarak Yönetim kurulunun icrası olmadığı, icra için kendi içinden yada dışından yetenek gördüğü birini tayin ettiği söylenebilir. Bazan bu kişi Yönetim Kurulunun başı olabilir. Bazan bu kişiyi tayin hakkı Yönetim Kurulunun dışında ki bir makama aittir. Örneğin Türkiyede Genel Müdür. Yönetim Kurulunun başıdır ve Hükümet tarafından tayin edilmektedir.

Bu konuda İngiliz - Amerikan düzeni ile Latin düzeni arasında önemli ayrılıklar vardır. Fakat bu beyan dahi mutlak olarak kabul edilmemelidir. Bu iki büyük gurup içinde de başkalıklar olabilir.

F) İDT Devlet ilişkileri :

Devletin malı olan yada onun kararlarına göre yönetilen İDT ile Devlet iliskileri üzerinde durulması boşuna sayılabilir. Fakat gerçek başkadır.

Devlet İDT yi kurmak ve kaldırmak hususunda belli kurallar içinde yetkili olmakla beraber işlemesi ve denetimi konularında belli biçimlerde davranmak zorunluğundadır. İDT nin hepsine geçerli yada her İDT nin ilgili bulunduğu özel kanun Devletin İDT ile ilişkilerini düzenlemiştir. Bu düzen içinde kalınması gereklidir.

Genel olarak Devlet İDT yi kurmakta kaldırmakta, ona belli faaliyet alanı göstermekte, yeterli sermayeyi sağlamakta, finansmanı için gerekli düzeni bildirmekte, yönetim düzenini ve organlarını ve baslıcalarını tayin etmekte, belli bir biçimde denetlemektedir.

Devlet bu belirtilmis olan düzene uymak zorundadır. Devlet gücünü ellerinde tutanlar konuda ki geçerli düzene uymak zorundadırlar. Örneğin eğer ilgili kanuna göre İDT fiyatını belli esaslara uygun olarak kendisi tesbit edecek ise buna ilgili Bakanın müdahale hakkı yoktur. Eğer İDT bu hakkı uygun biçimde kullanmıyorsa ilgili Bakanın bunu bizzat kullanması haklı olamaz. İlgili Bakan bu hakkı uygun içimde kullanacak olan bir yönetimi iş başına getirmekle yetinmek zorundadır.

Dünyadaki uygulamalarda İDT Devlet ilişkilerinin geçerli hukuki düzene uygun olarak yürütülmesi genelliktedir. Gelişmiş olan memleketlerin hemen hiçbirisinde hukuk düzeni ile uygulama arasında önemli bir ayrılık yoktur. Buna karşılık gelişmekte olan memleketlerde geçerli hukuk düzeni uygulamalardan çok başkadır.

G) İDT nin denetimi :

Genellikle İDT yi belli bir özellik ile donatmış olan ve onu ekonomik ve sosyal hedeflerinin gerçeklenmesinde çok etkili bir araç olarak gören Devletin yeterli bir denetimi arzulaması zorunludur. Bütün dünyada İDT devlet tarafından etkili farzedilen ya da gerçekten öyle olan bir biçimde denetlenmektedir.

İDT nin Devlet tarafından denetimi zaman bakımından başkalıklar göstermektedir. Tıpkı şekil bakımından ve mahiyet bakımından gösterdiği başkalıklar gibi.

Etkili ve akıllı olan denetimin, belli kurallar ve hedefler açık saçık ortaya konulduktan sonra, yapılanların değerlendirilmesi niteliğinde olmasından yana bulunanlar çoğunluktadır. İDT yi başarılı olarak işletmekte olan memleketlerin çoğunluğunda denetim sonuçların gözetilmesi, değerlendirilmesi yolunda olmaktadır.

İDT nin çalışması sırasında ve de çalışmanın hazırlıkları sırasında hatta belli başlı işlemleri girişilmeden önce, denetleyen biçimlere de rastlanmaktadır. Örneğin Fransada İDT nin işlemlerinde hem icradan önce hem icra sırasında ve de hem icradan sonra sıkı bir denetim vardır.

Genel olarak işlerin plânlanıp proğramlanması şeklinde ki, icra öncesi denetime çok rasyonel bir tutum olarak ve aşırım ayrıntılara girilmemesi kaydıyla herhangi bir sakınca bulmak zordur. Buna karşılık icra sırasında yada icranın ayrıntılarına varan icradan önce bir denetimin işleri çok yavaşlatmasından, sorumluluğu dağıtmasından, pahalılık yaratmasından ve sonuç olarak İDT yi bir iktisadî kuruluş olmaktan çıkarmasından korkanlar çoğunluktadır. Merkezi plânlamalı sosyalist memleketlerin dahi plânlamalarında aşırı ayrıntılardan sakınmalarının gerekçesi yukarda alınan sakıncalardır.

Etkili bir denetimin ilk şartı şüphesiz belli hedeflerin açık olarak gösterilmesidir ve bu hedeflerin gerçekçi olarak tesbit edilmesidir.

Dünyada ağırlık kazanan denetim biçimi plânlama ve proğramlama sırasında ayrıntılara varmayan bir icra öncesi denetim ile icradan sonra yapılan ve belli hedeflerin gerçekleşmesine göre değerlendirilen denetimdir.

III — TÜRKİYEDE İDT :

Memleketimizde İDT koşullarımızın gereği olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Koşullarımızda çok hızlı ve de çok büyük değişmeler olmadığı sürece İDT nin büyümesini beklemek ve bundan endişelenmemek gerektir.

Türkiye İDT den aşırı derecede kuşkulanan gurupların bulunduğu gerçektir. Kanımızca bu kuşkular kanunun yeterince bilinmemesinden doğmaktadır. Bazı kişiler İDT nin Demokratik gelişime zararlı olabileceği görüşündedirler. Yanlıştır bu görüş. Aksine memleketimizde Demokratik gelişme ancak İDT nin güçlü ve üzerine düşenleri yapacak nitelikte olması halinde mümkündür. Esasen İDT yi incelemek imkânını bulmuş olan bazı özel teşebbüs sahipleri aksi fikirdedirler.

İDT nin karşıtında olmak yada yanında bulunmak aslında uygulama açısından fazla anlamlı da değildir. Halkımızın dediği gibi «zor oyunu bozar.» İDT Türkiyenin «zoru»dur. Anlamlı olan İDT nin gerekenleri sağlayacak güce ulaştırılmasıdır. Ayrıca İDT yi ne atmak ve ne de satmak mümkündür. Bu haliyle her türlü düşünceye kapalı bir tutumla İDT satmak isteyenin alıcı bulması dahi kolayca mümkün değildir. Memleketin yatırım ihtiyacı ortadadır. Özel teşebbüsümüzün yatırım gücü ve niyeti bellidir. Türkiyenin sonuna kadar bu hali ile kalması imkânsızdır. En yetkili ağızlar sanayileşmemiz zorunluğunda birliktir. Sanayileşmek büyük ölçüde yatırım, büyük üniteler halinde yatırım demektir. Büyük yatırımlarda oldukça uzun süre sermayeden kâr beklememek ve de kârlarda da alışılmış olan ticaretin «tatlı» kârlarını unmamak demektir. Bu faktörler İDT nin türk ekonomisindeki yerini genişleticidir.

Memleketimizde özel teşebbüsün büyük sermayeler ortaya çıkaracak biçimde teşkilâtlanma çabalarının iyi sonuç vermesi sevinilecek bir olay olabilir, yatırım imkânları açısından. Fakat teşebbüslerin gittikçe daha büyük olması zorunluğu her gün daha iyi anlaşılmaktadır. Vaktiyle 15 - 20 bin iğlik pamuklu fabrikaları yeterli güçler iken bugün 200 bin iğlik fabrikalar sahibi olmak zorunluğu duyulmaktadır. Binanaleyb eski ölçülerine göre Türk Özel teşebbüsünün gücünün yettiği Tekstil alanının yeniden onun gücü dışında kalması tehlikesi belirmektedir. Yeni endüstrilerin özellikle çok büyük yatırımlar gerektirdiği gerçektir : Petrokimya kompleksi 500 milyonluk bir yatırım işidir.

Gelişmelere bakılınca İDT nin faaliyet alanlarından bazılarından tüm çekilmesinin mümkün olabileceğini zannetmenin imkânsızlığı görülmektedir. Bu gelişmenin duracağını sanmak için ortada sebep görülmemektedir.

Memleketimizde İDT nin karşısında olan bir tutum uzunca bir süre iktidarda kalmış ve proğramında, beyanlarında İDT yi, bütün mümkün olaylarıyla, özel teşebbüse devredeceğini açıklamış olmasına rağmen bu kesimi üstü kapalı da olsa, tutarsız biçimlerde de olsa ancak genişletmiştir.

Dünyanın neden İDT bakımından her geçen gün daha zenginleştiğini açıklayan satırlarımız da Türkiyenin nedenleri yeterince açıklanmıştır.

Memleketimizde İDT nin gerçek gücü hakkında ortaya atılan değerlendirmelerin ayrıntılı hesaplara dayanmadığı bazı kestirmelerden ha-

Devamı: (20.) sayfada

Danıştay'da Temyiz Davalarının Görülme Şartları

İhsan UÇUL
Avukat

Bundan önce Ankara Barosu Dergisinde yayınlanan bir makalemiz (1) ve Danıştay'ın bir ilamı dolayısıyla yazdığımız notta (2) konuya değinilmişti.

Mülkiyeliler Birliği Dergisinin 1967/6 (İdari Yargı Özel Sayısı) nda yeralan Danıştay Dördüncü Daire değerli Başkanı Ali Kemal Berkem Üstadımızın bir yazısı (3) aynı kanunun yeniden ve daha geniş bir kapsam içerisinde ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu hususun üzerinde bu kadar ısrarla durmamız, idare organları tarafından ferdler aleyhinde açılan temyiz davalarını esastan rüiyet etmenin ters anlamda bir ihkakı haktan imtina teşkil etmesi kadar Danıştay'a Anayasa ile verilmiş olan görev çerçevesini kanuna aykırı bir surette genişleterek hukuki huzuru bozucu ve ferdlerin zarara uğraması sonucunu doğuran bir yönde ilerlemekte olmasıdır.

1) VERGİLER TEMYİZ KOMİSYONU KARARLARININ TEMYİZ DAVALARINA KONU TEŞKİL EDEMİYECEĞİNİN KANUNİ NEDENLERİ :

Bilindiği üzere, 521 sayılı kanun hükümlerine göre İdarenin Danıştay'a davacı sıfatıyla başvurması iki halde mümkündür:

a — 30/3. maddeye göre genel hizmetlerden birinin yürütülmesi için akdedilen idari mukavelelerden dolayı çıkan uyuşmazlıkların,

b — 31. maddeye göre idari yargı merciilerinden özel kanunlarına göre kesin olarak çıkıp ta üst yargı mercii bulunmayan yargı kararlarının,

mevcut olması taktirinde idare ferdler aleyhine dava açmak hakkını haizdir.

Şu halde Vergiler Temyiz Komisyonu kararlarının bozulması isteğiyle vergi dairelerinin dava açmaları ancak bu komisyonların **y a r g ı m e r c i i** olmaları ve kararlarının da **y a r g ı k a r a r ı** niteliğinde bulunması halinde mümkündür.

Halbuki;

aa) 2/1/1967 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 27/7/1966 tarih 1966/16 Esas, 1966/28 karar sayılı Anayasa Mahkemesi kararıyla Vergiler Temyiz Komisyonunun y a r g ı m e r c i i olmadığı açıkca hükme bağlanmıştır.

bb) 521 sayılı kanunun müzakeresi sırasında, durumun iddiamız çerçevesinde inkişaf edebileceğini öngören Maliye Bakanlığı kendi teşkilât kanununun tadili cihetine gitmek zaruretini hissetmiş ve adıgeçen Komisyonla İtiraz Komisyonlarına kazai bir mahiyet kazandırmak istemişse de, bu konuda Millet Meclisine sunulan kanun tasarısı, idari bir teşkilat kanunu içerisinde müstakil mahkeme hüviyetinde bir yargı organı kurulmasının hukuken mahzurlu bulunduğu görüşünün üstün gelmesi üzerine kanuniyet kazanamamıştır.

Sözünü ettiğimiz bu kanun tasarısının dönem 1, toplantı 3, S. Sayısı 730 olarak yayınlanan gerekçesi ve Millet Meclisi Komisyonları raporları ileri sürdüğümüz görüşte ne kadar haklı olduğumuzu ortaya koymaktadır :

Maliye Komisyonunun 7/4/1964 tarihli raporunda,

«Komisyonlar, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 7. maddesinde belirtilen müstakil yargı mercii niteliğini tam olarak haiz bulunmadıkları için halen Türkiye Büyük Millet Meclisinde incelenip görüşülmekte olan **Danıştay kanunu yürür-**

---

(1) Ankara Barosu Dergisi sayı : 1965/1, sahife 7 - 9 (521 Sayılı Danıştay Kanunu karşısında Temyiz Davalarının Durumu).

(2) Ankara Barosu Dergisi Sayı, 1967/1, sahife 180 - 181.

(3) Mülkiyeliler Birliği Dergisi Sayı : 1967/6, sahife 17 - 19 (5 Alt Kademe İdari Yargı Yetkisini Haiz Merciler).

lüğe girdiği tarihte, yargı mercii hüviyetini kaybedecekler, kararları da idari tasarruf sayılacaktır» denilmiş olması; aynı görüşün 26/3/964 tarihli Anayasa Komisyonu mütalea raporunda yeralması; Bütçe ve Plân Komisyonunun 3/6/1964 tarihli raporunda «yeni Danıştay kanunu muvacehesinde vergi temyiz davalarının Danıştay'da rüiyetine imkân olmıyacağının» ifade edilmiş bulunması karşısında halen vergi dairelerinin açtığı davaların esastan rüiyet edilmesi kaynağını Anayasa'dan alan adalet dağıtma görevinin vahim surette aşılmasını ifade eder.

2) VERGİLER TEMYİZ KOMİSYONU KARARLARININ BOZULMASI İSTEĞİYLE İDARENİN AÇTIĞI TEMYİZ DAVALARININ RÜİYETİNE DEVAM EDİLMESİ GEREKTİĞİNE DOKUNAN KARŞI İDDIANIN NEDENLERİ VE BUNLARA VERİLEBİLECEK KARŞILIKLAR :

Sayın Ali Kemal Berkem aşağıdaki nedenlerle, Vergiler Temyiz Komisyonu kararları aleyhine açılan davaların 521 sayılı kanun çerçevesinde Danıştay tarafından temyiz yoluyla çözülmesine devam edilmesi gerektiğini savunmaktadır :

a) Anayasa Mahkemesi kararında Vergi Temyiz Komisyonunun bir mahkeme ve üyelerinin hakim niteliğinde olmadıkları kabul edilmekle beraber bu komisyonun kazai usullerle karar vermekte olması ve esasen Anayasa mahkemesinin bu kararının ifade ettiği anlamın Temyiz Komisyonunun bir makeme imiş gibi kanunların Anayasa'ya aykırılığını ileri sürerek başvuramıyacağını belirtmek amacını güttüğü, yoksa adı geçen Komisyonun idari yargı mercii ve kararlarının yargı kararı olarak kabul edilip edilmiyeceğinin ayrı bir konu teşkil ettiği,

b) İdarenin de ferdler gibi Temyiz Komisyonu kararlarını bozdurmak amacıyla Danıştay'a başvurabileceklerinin Millî Birlik Kanunları arasında bulunan ve bu sebeble Anayasa'ya aykırılığı kazai yoldan ileri sürülemiyecek olan 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 406. maddesi ile kabul edilmiş bulunduğu,

c) Yazının, iddianın esasını teşkil eden yukardaki hususlara tekaddüm eden kısmında değerli yazar «Vergiler Temyiz Komisyonunun bir mahkeme niteliğinde olmadığı inkâr edilemez. Ancak, gerek bu komisyonun, gerek itiraz komisyonları ile gümrük hakem hey'etleri veya il ve ilçe idare kurulları gibi karar organlarının tarafları bağlayıcı yargılar vermiye hatta bir mahkeme gibi duruşmalar yapmaya devam etmekte olmaları» nı, ayrıca «idari yargı mercilerinin ve idare mahkemelerinin mutlaka bir adliye mahkemesi niteliğinde olmasının şart bulunmadığını» 521 sayılı Danıştay kanununun 8. maddesindeki farklı nitelikleri belirterek öne sürmek suretiyle görüşünü kuvvetlendirmek istediği göze çarpmaktadır.

Anayasa Mahkemesi kararının amacı şüphesiz Temyiz Komisyonu kararlarının Danıştay kanunu karşısında temyiz davasına konu teşkil edip etmiyeceğinin belirtilmesi değildir. Bu hususun Danıştay'ın yetkisi içinde bulunduğu münakaşa götürmez bir keyfiyettır. Ancak, Danıştay'ın görevini yaparken her türlü kayıddan azade olarak hareket edemiyeceği de bir gerçektir. 31. maddenin temyiz davasına konu teşkil edecek kararların mahiyetini tayın eden hükmü karşısında yüksek Anayasa Mahkemesinin kazai vasıf taşımadığını tesbit eylediği bir kuruluş hakkında aksi görüşü benimsemesi beklenemez. Hele Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonlarının görüşleri de Anayasa Mahkemesi kararıyla aynı istikamette olursa.

Kaldı ki, adıgeçen madde temyiz davasına konu olabilecek kararların y a r g ı k a r a r ı olmasını kâfi görmemiş, ayrıca bu kararların y a r g ı m e r c i l e r i n 'den çıkmış olmasını da şart kılmıştır. Şüphesiz bir kararın kazai usule benzer usullere uyularak verilmiş olması ona k a z a i k a r a r vasfının verilmesine sebeb teşkil edemez. Gerçekte y a r g ı k a r a r ı ancak y a r g ı m e r c i l e r i n d e n çıkabilir. Yoksa bir kararın t a r a f l a r ı b a ğ l a y ı c ı nitelikte olması, hatta bir mahkeme gibi d u r u ş m a yapılarak verilmiş olması o kararların y a r g ı k a r a r ı sayılması için başlı başına bir sebeb teşkil edemez. Adıgeçen maddeye yargı mercilerinden çıkan her türlü kararların temyiz davasına konu yapılamıyacağını belirtmek için ancak y a r g ı k a r a r ı niteliğindeki kararların istihdaf olunduğu açık bulunduğundan, bununla yargı mercii olmayan kuruluşların da yargı kararı verecekleri neticesi çıkarılamaz.

Bağlayıcılık, yalnız yargı kararlarına has bir vasıf değildir. Sadece böyle bir vasıf her hangi bir kararı yargı kararı saymaya yeter de değildir. İdari kararlar da müeyyedesini T. Ceza Kanununun 526. maddesinden alan uyulması zorunlu kararlardır.

D u r u ş m a yapılması ise bir şekil meselesidir. Kaldı ki, Vergiler Temyiz ve İtiraz Komisyonlarında konunun aydınlanması için tarafların isteği ile yapılmakta olan d i n l e m e mahiyet itibarıyla mahkemelerin yaptığı d u r u ş m a d a n farklıdır. Bu bir benzerlikten ibarettir. Duruşma yapılmakta olması verilen kararlara kazai vasıf verirse aynı mantık açısından duruşmayı yapan organa da yalnız olarak kazai merci demek gerekecektir. Görülüyor ki suri mantık kuralları ile hukuk müesseselerine taşımadıkları vasıflar vermek mümkün değildir.

O halde Anayasa Mahkemesinin yargı mercii saymadığı Temyiz Komisyonunun verdiği kararların vasfı ne olursa olsun, 31. maddede karar veren merciin de y a r g ı m e r c i i olması ayrıca şart kılındığından, vereceği kararlar temyiz davasına konu teşkil etme niteliğinden yoksundur.

213 sayılı V.U.K. nun Anayasa'ya aykırılığının kazai yoldan ileri sürülüp sürülmemesi ile bu kanundan sonra çıkan Anayasa ve 521 sayılı Danıştay Kanununun öngördüğü şartların bulunmamasına rağmen Temyiz Komisyonu kararlarının V.U.K. nun 406. maddesi ileri sürülmek suretiyle temyiz davasına konu yapılmak istenmesi ayrı ayrı şeylerdir.

Özel kanunların genel hükümlere üstünlüğü, yeni kanunların daha önceki kanunları zımnen tadil etmiş olacağı prensipleri gözönünde tutulursa, 213 sayılı kanunun Anayasa'ya aykırılığının münakaşasına lüzum kalmaz. 213 sayılı V. U.K. nundan sonra kabul edilmiş olan 521 sayılı Danıştay Kanununun 31. maddesindeki şartlar mevcut olmadıkca, artık, V.U.K. nun Temyiz Komisyonu kararları aleyhine vergi dairelerinin de Danıştay'a başvurabileceklerine dokunan hükmünün tatbik yeri yoktur. Zira, konu Danıştay'daki dava olunca, öncelikle uygulanması gereken kanun Danıştay Kanunudur.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının yürürlüğünden sonra ve fakat 521 sayılı Danıştay Kanununun çıkmasına kadar Temyiz Komisyonu kararlarının temyiz davasına konu teşkil etmiş olmaları, başka bir deyimle vergi daireleri tarafından açılmış davaların da esastan rüiyet edilmiş olması, Anayasa'nın geçici 8. maddesine dayanmaktadır. Anayasa'nın 140. maddesinde öngörülen organlardan birisi olan Danıştay'ın 521 sayılı kanunla yeniden kurulmasından sonra artık geçici maddenin tatbikine imkân kalmamış olduğundan «şimdiye kadar olduğu gibi bundan böyle de Temyiz Komisyonu kararlarına karşı açılacak davaların temyizen çözülmesine» kanuni imkân kalmamıştır.

Bu kararlar idare yönünden, Millet Meclisi Komisyonlarınca da kabul edildiği üzere, kendisinden sadır olmuş bir tasarruf mahiyetinde bulunduğundan, vergi daireleri tarafından dava konusu yapılmaları mümkün değildir. Ferdlere gelince, Danıştay Kanununun 30. maddesine göre her idari karar ve tasarrufa karşı haiz oldukları dava hakkı şüphesiz Temyiz Komisyonu kararları dolayısıyla da mevcuttur.

521 sayılı kanunun Danıştay başkan, üye ve baş kanun sözcüleri için ayrı vasıflar tayin etmiş olmasının ve idari yargı mercilerinin adliye mahkemeleri niteliğinde olmasının şart bulunmadığı iddiaları, elimizdeki konuyu, değil kurulacak alt idare mahkemelerini ilgilendirecek hususlardır.

Danıştay'ın bir mahkeme olduğu her şeyden önce Anayasa'nın 140. maddesinden çıkan bir gerçektir. Bu yüksek mahkeme mensuplarının diğer hakimlerden farklı vasıfta bulunmaları, değerli yazarın karar organı diye adlandırdığı idari kuruluşlar mensuplarının da aynı evsafı taşımakta bulunması, adı geçen organların yargı mercii sayılmasını gerektiremez. Yapılan kıyas mantık kurallarına aykırıdır.

Kalkınmamızın Vazgeçilmez Aracı

Baştarafı: (17.) sayfada

reket ettiği gerçektir. Bu kestirmelere göre İDT nin bugünkü değeri 50 milyar liraya yaklaşıktır. Bu kadar büyük değerin sağladığı kazanç yaklaşık olarak yarım milyar lira dolaylarındadır. Demek ki % 1 kârlılık sağlanmaktadır. Türkiyede paranın kârlılığı konusunda yapılmış olan incelemeler bulmak zordur. Esasen çok bölünmüş olan pazarımızda ortalama bir kârlılık bulunması da ümit edilmemelidir. Ancak Bankalar tarafından uygulanan faizler, tahvillere uygulanan faizler, milletlerarası teşekküller tarafından uygulanan faiz oranları bilinmektedir. Ticarî kredilere Bankaların uyguladıkları faize göre kredi kullananlarda para maliyeti 10 kuruş için 18 kuruş dolaylarındadır. Tahvillerle Devletin sağladığı ödünçleri maliyeti 100 kuruş için en az 7 kuruş civarında görünmektedir. Büyük Bankalarımızın iştiraklerinden sağladıkları kârlılık ile iyi işletildiğinde şüphe olmayan bazı İDT nin karlılıkları birarada düşünülerek iyi kurulan ve işletilen sanayideki ortalama kârlılığı kestirmek kâbildir. Bunu yaklaşık olarak % 30 kabul etmek makuldür.

Karışık olarak açıklanan kârlılık bilgilerine nazaran İDT den sağlanan sonuçlar yetersizdir. Bunu uygun hale getirmelidir. Bu konu daha önce bu dergide sunulan bir yazıda incelenmiştir.

Türkiye'de Sigorta Denetlemesi ve Denetleme Teşkilâtı

Tarık B. SESYILMAZ
Ticaret Bakanlığı
Teftiş Kurulu eski Başkanı

I. Tarihsel Gelişim:

Yurdumuzda yüz yıla yakın bir zamandanberi uygulanmakta olan sigorta işlemlerinin Devlet tarafından denetlenmesine 1914 yılında yürürlüğe konulmuş olan «Ecnebî Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasem Şirketlerle Ecnebî Sigorta Şirketleri Kanunu Muvakkati» ile başlanmıştır denebilir. Ancak, genel bir nitelik taşıyan ve yalnız yabancı sigorta ortaklıklarının faaliyetlerine ait hükümler ihtiva eden bu Kanun, sigorta ortaklıklarının teknik yönden bir disiplin altına alınmasını öngören esaslardan mahrum bulunduğundan gerçek anlamda bir sigorta denetleme kanunu niteliği taşımaktan uzaktır. Bu nedenle, özellik Cumhuriyetin kurulmasından sonra genel ekonomik gelişmeye paralel olarak artan sigorta faaliyetlerinin teknik ilkelere uygun bir şekilde denetlenmesi kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkmış ve 25.5.1927 tarihinde, sigorta şirketlerinin kuruluş ve çalışmalarını özel bir denetlemeye tâbi kılan «1149 Sayılı Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi Hakkında Kanun» la memleketimizde çalışan yerli ve yabancı bütün sigorta teşebbüsleri oldukça geniş bir Devlet kontrolu altına alınmıştır. Sonradan 1938 yılında bir çok hükümleri değiştirilmiş ve hayat sigortalarına ait hükümlerine ilâveler yapılarak eksiklikleri giderilmeğe çalışılmış bulunan bu Kanun, uzun yıllar sigortacılığın denetlenmesinin başlıca dayanağını teşkil etmiştir. Fakat, gelişen ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkardığı yeni ihtiyaçlar bu alanda yeni bazı esasların tesbitini gerekli kılmış ve 1960 yılı başında çok daha geniş bir denetlemeyi sağlıyan 7397 sayılı «Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanun» yürürlüğe konmuştur.

Öte yandan, sigorta işlemlerinin reasürans ve konservasyonlar bakımından da Devlet denetimi altında tutulmasının gerek doğrudan doğruya sigorta endüstrisi gerek genel ekonomi politikası yönünden taşıdığı önem gözönünde tutularak 1160 sayılı «Mükerrer Sigorta İnhisarı Hakkında Kanun» un kabülü yoluna gidilmiştir. Aynı yıl yürürlüğe giren ve 7397 sayılı Kanunla kaldırılmış bulunan 1173 sayılı Kanunla da, şirketlerin reasürans işlemlerinin tekel işlemleri dışında da nasıl düzenleneceğini tesbit hususunda Hükûmete yetkiler tanınmıştır.

Böylece, batı ülkelerindeki gelişmelere de uygun olarak gitikçe sınırları genişletilen sigorta denetlemesinin mümkün olduğu kadar en yeni ilkelere göre yürütülmesine çalışılmıştır.

II. Sigorta Denetleme Teşkilâtı:

a) Kanunî Esaslar:

Ekonominin çeşitli dalları ile yakın ilişkisi bulunan Sigortacılık hakkında bir çok kanun, kararname, tüzük ve tebliğde hükümler bulunmakta ve sigorta işlemleri resmî makamların veya T.C. Merkez Bankası gibi kuruluşların denetleme yönünden ilgilendikleri konular arasında yer almaktadır. Bununla beraber, sigorta işlemlerinin teknik yönden ve özellikle sigortalıların menfaatlerini korumak açısından denetlenmesi, tamamen özel hükümlere bağlanmış ve Ticaret Bakanlığının görev ve yetki alanına giren, ayrı ihtisas isteyen bir nitelikte mütalâa edilmiştir. Bu bakımdan, doğrudan doğruya sigortacılık işlemlerinin ve sigorta ortaklıklarının daha düzgün çalışması amacıyla ilgili bulunmayan kuruluşlar ve bunlara ait kanunî hükümler bu incelemenin konusu dışında bulunmaktadır.

Aslî görevi sigorta ekonomisinin denetlenmesi olan kuruluşlar hakkındaki kanunî hükümleri ise aşağıda yazılı mevzuatta bulmaktayız :

1 — Ticaret Bakanlığının Teşkilât ve Vazifelerine Dair 3614 Sayılı Kanun ve bu Kanunun 4 üncü maddesine müsteniden hazırlanmış, 1941 yılında yürürlüğe konulmuş Teftiş Heyeti Tüzüğü;

2 — Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında 7397 sayılı Kanun ve bu Kanun gereğince hazırlanmış bulunan Sigorta Murakabe Kurulu Tüzüğü;

3 — Mükerer Sigorta İnhisarı Hakkında 1160 sayılı Kanun ve bu Kanuna dayanarak hazırlanmış Yönetmelikler.

Bu mevzuattan, mükerrer sigorta inhisarı ile ilgili olanlar tekeli işleten kuruma - hâlen Millî Reasürans T.A.Ş. - sınırlı bir denetleme yetkisi

verdiğinden ve bizatihi bu kuruluş da Devlet denetimi altında olduğundan, biz burada denetleme teşkilâtına ait incelememizi 1 ve 2 numaralı bendlerde sözü edilen mevzuatın verdiği görevleri ifa eden kamu kuruluşları üzerinde toplıyacağız.

b) Denetleme Teşkilâtı:

Memleketimizde sigorta teşebbüslerinin hangi kuruluş tarafından denetleneceği 3614 sayılı Ticaret Bakanlığı Teşkilât ve Vazifelerine Dair Kanunun 1, 4 ve 6 ncı maddeleri ile 7397 sayılı Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanunun 1 ve 30 uncu maddelerinde gösterilmiş bulunmaktadır. Gerçekten, 3614 sayılı Kanunun sözü geçen maddelerinde Ticaret Bakanlığına sigortacılığı denetleme görevi verildiği gibi, 7397 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde de, bu görev ve yetki açık bir şekilde belirtilmiş ve «Sigorta şirketleri ve istihsal organları bu kanun hükümleri dairesinde Ticaret Bakanlığı tarafından murakabe olunur.» hükmüyle denetleme merciinin Ticaret Bakanlığı olduğu tasrih edilmiştir. Ancak, mevzuat esasları içinde sigorta denetlemesinin Ticaret Bakanlığınca ifasında başka başka dairelerin birbirinden farklı görevler görmesi uygun bulunmuş, gerek 3614 sayılı Kanunun 4 ve 6 ncı gerek 7397 sayılı Kanunun 30 uncu maddelerinde bu cihet açıklanmıştır.

Kanımızca, bu maddelerde işaret olunan denetleme kuruluşlarını görevlerinin niteliği yönünden iki grupta toplamak ve ayrı ayrı incelemek uygun olacaktır.

aa) Sigorta Denetleme Hükümlerini Uygulama Organı:

Ticaret Bakanlığı Teşkilât ve Vazifelerine Dair 3614 sayılı Kanunun 6 ncı maddesine göre, bu Bakanlık bünyesinde sigorta denetleme mevzuatının uygulanması görevi İç Ticaret Genel Müdürlüğüne verilmiş bulunmaktadır. Adıgeçen Genel Müdürlük bünyesindeki Sigorta Şube Müdürlüğü, sigorta ortaklıklarının kuruluşlarından tasfiyelerine kadar bütün çalışmalarını gerek sigorta teşebbüslerinin kendisine tevdi etmiş bulunduğu belgeler ve yıllık bilânço - kâr ve zarar cetvelleri üzerinde yapacağı incelemeler gerek aşağıda temas edeceğimiz iki teftiş ve denetleme kuruluşundan gelen raporlara müsteniden sürekli bir denetleme altında tutmak, teftiş ve denetlemenin sonuçlarını izlemek, sigorta mevzuatında ve genel şartlar ile tarifelerde yapılması gerekli değişiklikler üzerinde çalışmak görevini ifa eder. Başka bir deyişle, İç Ticaret Genel Müdürlüğü (Sigortalar Şube Müdürlüğü) Ticaret Bakanlığı bünyesinde sigorta teşebbüslerinin denetlenmesiyle ilgili her türlü idarî işlemleri yürüten ve Bakanlık Makamına gerekli teklifleri hazırlıyan organdır.

bb) Teftiş ve Denetleme Kuruluşları:

Yurdumuzda faaliyette bulunan sigorta teşebbüslerinin defter, kâğıt ve belgeleri üzerinde peryodik bir şekilde teftiş ve denetleme yapmak görevi 1960 yılına kadar Ticaret Bakanlığı Teftiş Heyetine verilmiş bulunmakta idi. Ancak, bu kuruluşun işlerinin genişliği ve sigorta denetlemesine yeteri zaman ayıramaması yanında, sigorta işlemlerinin bir çok Batı Ülkelerinde olduğu gibi özel kuruluşlar tarafından denetlenmesinin daha faydalı olabileceği düşüncesi yurdumuzda da yalnız bu işle uğraşan bir Sigorta Denetleme Kurulu kurulması sonucunu doğurmuş ve 7397 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinde, sigorta şirketlerinin ve istihsal organlarının teftiş ve murakabesinin «murakabe kurulu ve icabında Teftiş Heyeti tarafından» ifa olunacağı belirtilmiştir.

Görülüyor ki, bu şekilde sigorta teşebbüslerinin normal teftiş ve denetlemesi görevi Murakabe Kuruluna verilmiş ve Bakanlık Müfettişlerinin sigorta şirketleri ile istihsal organlarının işlemlerini incelemeleri, gerektiği hallerde, mümkün görülmüştür. Böylece de, 7397 sayılı Kanunun 30 uncu maddesi hükmüyle, sigorta teşebbüslerinin sürekli denetleme kuruluşları bakımından bir yenilik getirilmiştir. Bununla beraber, sözügeçen madde ve diğer mevzuat her iki organın sigorta teşebbüslerinin işlemlerini incelemek hususundaki yetkilerinde bir fark gözetmemiştir. Bu sebeple, Bakanlık Teftiş Heyeti ile Sigorta Murakabe Kurulunun birer denetleme organı olarak ayrı ayrı ele alınmasını uygun görmekteyiz.

1 — Bakanlık Teftiş Heyeti :

Ticaret Bakanlığı Teşkilât ve Vazifelerine Dair 3614 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde yazılı yetkileri, 7397 sayılı Kanunun 30 uncu maddesiyle de te'yid edilmiş olan Ticaret Bakanlığı Müfettişleri, sigorta şirketlerinin ve istihsal organlarının işlemlerini bugün tatbikatta, yalnız icabı halinde değil, mutad bir hizmet olarak teftiş ve murakabe etmektedirler. Esasen, bir kamu görevi niteliği taşıyan, sigorta denetleme işinin henüz gereği gibi teşkilâtlanamamış bulunan Sigorta Murakabe Kuruluna bırakılarak ifasına da imkân bulunmamaktadır. Kaldı ki, Türkiye'nin kamu hizmetlerini düzenliyen genel sistemi içinde ve 3614 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin kendisine tanıdığı yetkilere dayanarak Bakanlık Teftiş Heyetinin, Ticaret Bakanlığının görevlerinden biri olan sigorta şirketlerinin faaliyetlerini denetleme işini, başkaca yetki sınırlayıcı hükümler konulmadıkça, bundan böyle de aynı şekilde ifaya devam edeceğini söylemek hatalı olmaz kanısındayız. Bununla beraber, temenni edilir ki, Bakanlık Müfettişlerinin bu işle görevlendirilmelerinde kendilerinin Bakan adına görev yaptıkları dikkate alınsın ve yalnız sigorta şirketlerinin genel yapılarının, mâlî bünyelerinin analizi gibi yurdun sigorta ekonomisinin değerlendirilmesine ve uygulanacak sigorta siyasetinin esaslarının tesbitine yarayacak hususlar dışında çalışma yapmalarına, örneğin istihsal organlarının hesap ve defterlerini, işlemlerini incelemelerine ihtiyaç hissedilmesin. Aksi halde, Bakanlık Müfettişleri hem bu konularda görev yapacak başka bir organın, Sigorta Murakabe Ku-

rulunun, çalışma alanına girmiş olacaklar, hem de yurd ekonomisi bakımından büyük önem taşıyan sigorta sorununu genel olarak ele almak, ilkelerini tesbit ederek tekliflerde bulunmak imkânından mahrum kalacaklar ve teferruat içinde boğularak, boşuna emek sarfedeceklerdir.

2 — Sigorta Murakabe Kurulu :

7397 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinde sözü edilen ve 29.8.1962 tarihli 6/867 sayılı Bakanlar Kurulu karariyle yürürlüğe konulmuş Sigorta Murakabe Kurulu Tüzüğü ile kurulmuş bulunan Sigorta Murakabe Kurulunun, gerek kuruluş şekli gerek kendisine verilmek istenen görev ve yetkiler bakımından Bakanlık Teftiş Heyetinden oldukça farklı bir durumu vardır. Bu nedenle, adıgeçen Kurulun hukukî niteliği, organizasyonu ve elemanlarının seçilişi, görev ve yetkileri konuları üzerinde ayrı ayrı durmak faydalı olacaktır.

a) Sigorta Murakabe Kurulunun Hukukî Niteliği :

Geleceklerini veya mal ve sermayelerini beklenmedik rizikolar karşısında güvenlik içinde tutabilmek amaciyle sigorta tekniğinin verdiği imkânlardan faydalanmak isteyen ve bu maksatla sigorta şirketlerine önemli ödemelerde bulunan geniş halk kitlelerinin menfaatlerini korumak ve sigorta şirketlerinin çalışmalarını genel ekonominin gereklerine uygun bir yönde geliştirmek, bilindiği üzere, sigorta denetlemesinin ana ilkesidir. Bundan dolayı da, Devlet, en liberal bir politikanın izlendiği ülkelerde bile, sigorta işlemlerinin sürekli bir denetleme altında bulundurulmasını kendi teşkilâtının ifa edeceği bir kamu görevi olarak mütalâa etmek zorunluluğunu duymuştur. Yurdumuzda da, gerek daha önceki mevzuatta, gerek hâlen bu ekonomik alanı düzenliyen 7397 sayılı Kanunun hükümlerinde bu hâkim ana fikri açıklıkla görmek mümkündür. Özellikle, 7397 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin, «Sigorta şirketleri ve istihsal organları bu kanun hükümleri dairesinde Ticaret Bakanlığı tarafından murakabe olunur.» hükmü sigorta denetlemesinin, bu anlayışın ifadesi olarak, bir Devlet teşkilâtının görevleri arasında sayıldığının ve kamu görevi niteliği taşıdığının en açık delilidir.

Bu durumda, sigorta denetleme görevinin ifasında konulacak esasların her şeyden önce Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 117 nci maddesinde yazılı, «Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler memurlar eliyle görülür.» şeklindeki genel kurala uygun olması lâzımgelir. Aynı şekilde, Anayasanın 117 nci maddesinin 2 nci fıkrası, «Memurların nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük hakları kanunla düzenlenir.» hükmünü ihtiva etmekte ve kanun dışındaki hiç bir hukuk kaidesiyle kamu hizmetlerini ifa eden memurlara ait statünün tayin edilmesine imkân tanımamaktadır.

Halbuki, Sigorta Murakabe Kurulunun Başkan ve üyeleri ile diğer görevli elemanlarının hukukî statülerini tesbit eden hükümler tamamen 6/867 sayılı Bakanlar Kurulu Karariyle yürürlüğe konulan Tüzükte yer almaktadır. Bu sebeple, elemanlarının hiç birini memur statüsü içinde mütalea etmek mümkün olamıyacağı gibi, esasen tatbikatta da bu Kurul mensupları memur sayılmamaktadırlar. Hatta, Devlet Personel Kanunu ile ilgili çalışmalar sırasında bile Ticaret Bakanlığı bu Kurul mensuplarını memur statüsüne sokmamak şeklini tercih etmiştir. Fakat, bu elemanların Ticaret Bakanlığına verilmiş bir kamu hizmeti niteliği taşıyan sigorta denetlemesi görevini bugünkü hukukî statüleri içinde ifa etmelerinin Anayasanın 117 nci maddesinin âmir hükmüne aykırı olacağı düşünülmemiştir.

Öte yandan, Sigorta Murakabe Kurulunun 7397 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinde yazılı teftiş ve murakabe görevini Ticaret Bakanlığı adına ifa edecek organizasyonunun kanunla tesbit edilmesi de, Anayasanın 112 nci maddesinin «İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.» hükmünün tabiî bir icabıdır. Oysa ki, Sigorta Murakabe Kurulu 29.8.1962 tarihli ve 6/867 sayılı Kararnameyle kabul edilen bir Tüzükle kurulmuştur ve kuruluşuna dayanak teşkil eden açık bir yetki veren kanunî hüküm de yoktur. Zira, 7397 sayılı Kanunun 30 uncu maddesi, Ticaret Bakanlığına sadece «Sigorta Murakabe Kuruluna tayin edilecek kimselerin tayin ve intihap şartlariyle, vazife, selâhiyet ve mes'uliyetlerinin» bir Tüzükte gösterilmesi hususunda yetki vermektedir. Hemen hemen tamamen, 3614 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde yer alan «... Müfetişlerin intihap şartlariyle, mesai tarzları ve bu vazife ve selâhiyetlerini ne suretle ifa edecekleri... nizamname ile tayin olunur.» hükmü ile büyük benzerlik arzeden 30 uncu madde hükmünü genişleterek, bu maddeye dayanılarak bir teşkilat kurulabilmesi, kanımızca, kanun hükümlerini tefsir sınırlarını pek fazla aşmaktadır. Bu bakımdan, Sigorta Murakabe Kurulu Tüzüğü hukukî dayanaktan da mahrumdur.

Bundan başka, Sigorta Murakabe Kurulunu ne Ticaret Bakanlığının bünyesine dahil addetmeğe imkân vardır, ne de bu Kurulu adıgeçen Bakanlık dışında tüzel kişiliği bulunan bir kamu kurumu niteliğinde mütalea etmek bahis konusu olabilir. Çünkü, Devlet tüzel kişiliği içinde bulunan ve genel bütçeye dahil olan Ticaret Bakanlığının aslî teşkilâtına her hangi bir tüzükle ve genel bütçe ile ilgisi olmıyan bir daire bağlamak, ne Anayasanın 112 nci maddesi hükmü ile ne de teşkilât kanunu anlayışiyle bağdaştırılabilir. Kaldı ki, Sigorta Murakabe Kurulunun kuruluşuna dair 29.8.1962 tarihli 6/867 sayılı Tüzükte de Kurul Ticaret Bakanlığının dışında bir teşekkül olarak mütalea edilmiş (Tüzük, Madde : 9,25,28,33) ve sadece elemanlarının atanması bakımından Ticaret Bakanlığına bazı yetkiler tanınmıştır (Madde: 4,5,6). Aynı şekilde, Kurula

bir kamu tüzel kişiliği niteliği tanımak da mümkün değildir. Zira, hiç bir kanunda bu hususta açıkça yetki veren bir hüküm yoktur. Hal böyle olunca da, Sigorta Murakabe Kurulunu, hukuk sistemimize uygun şekilde kurulmuş kamusal bir denetleme organı saymağa ve yapacağı idarî ve mâlî tasarruflara hukukî bir değer izafesine imkân olamıyacağını ifade etmek, hatalı bir görüş ileri sürmek değildir sanırız.

Nihayet, genel bütçe prensipleri fonla kamu teşkilâtı idare edilemsine engel olduğu ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 1 ve 5 inci maddeleri kamu kurumlarının ne şekilde personel istihdam edeceklerini açık bir şekilde gösterdiği, bunun dışında eleman kullanılmasına müsaade etmediği cihetle, Sigorta Murakabe Kurulunun bugünkü durumu yukarıda belirtilen ilke ve kanunî hükümler bakımından da gözden geçirilmeğe muhtaçtır düşüncesindeyiz.

b) Sigorta Murakabe Kurulunun Organizasyonu ve Elemanlarının Seçilişi :

12.9.1962 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış olan Sigorta Murakabe Kurulu Tüzüğünün koymuş olduğu esaslara göre, Sigorta Murakabe Kurulu bazı idarî tasarrufları da yapmak yetkisine malik bir örgüt olarak mütalea edilmiştir.

Halbuki, Türkiye'nin bugünkü Bakanlıklar kuruluşu ve 7397 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinde yazılı fonksiyonu dikkate alındığı takdirde, Sigorta Murakabe Kurulunu bir teftiş ve denetleme organından başka türlü mütalea etmek ve bu kuruluşa Ticaret Bakanlığının 3614 sayılı Kanunla kurulu teşkilâtına ait bir kısım görevleri de ifa yetkisini tanımak, kanımızca, yürürlükteki mevzuat hükümlerine ve hukukî yönetim fikrine uygun bir hareket tarzı değildir. Bu nedenle de, Sigorta Murakabe Kurulunu Batı Almanya ve İsviçre'deki Sigorta Denetleme Dairelerine benzetmek amacıyla bizim denetleme örgütümüze de bazı idarî yetkiler ve görevler vermek genel denetleme sistemimizi aksatıcı ve görevler arasında karışıklığa yol açan bir nitelik taşıdığından hizmetin gereği gibi yürütülmesine de engel teşkil eder. Bundan dolayı, görev ayrılıklarını da dikkate alarak, Sigorta Murakabe Kurulumuzun organizasyonunu en kısa zamanda değiştirmek ve bu örgüte Bakanlık bünyesi içinde, Maliye Bakanlığındaki Bankalar Yeminli Murakıplar Kuruluna benzer özel bir daire hüviyeti vermek yerinde olur. Ancak, sigorta denetlemesinin özelliklerinin de bu arada gözönünde bulundurulması ve yeni kurulacak sigorta denetleme örgütünün bir Başkanın yönetimi altında, biri hukukçu, ikincisi sigorta işletmeleri üzerinde ihtisası bulunan malî analist ve üçüncüsü aktüer olmak üzere, üç başkan yardımcısı ile sigortacılığın gelişme derecesine göre adetleri değicek uzman ve aktüerlerden teşkil edilmesi muvafık olur. Şüphesiz, Kurulun idarî ve malî işlerini yürütmek ve yazışmalarını hazırlamakla görevli bir de bürosu bulunacaktır.

Kurulun elemanlarının seçilişine ait bugünkü uygulama esaslarını uygun bulmadığımıza özellikle temas etmek isteriz. Kurulun Başkan ve Üyeliklerine yalnız sigortacılarla, bir tek Üniversite Öğretim Üyesinin atanmasına imkân tanıyan Sigorta Murakabe Kurulu Tüzüğünün 3 üncü maddesi sürekli bir kamu görevi niteliği taşıyan ve her halde Devlet memurları tarafından ifası gereken sigorta denetiminin mahiyetiyle çelişme halindedir. Bu bakımdan, Bakanlık bünyesinde kurulacak Sigorta Denetleme Kurulu Başkan ve üyelerine atanacak kimselerle, uzman ve aktüerlerinin her şeyden önce bu alanda bilgi sahibi Devlet memurları arasından seçilmeleri ve uzman yardımcılığından itibaren yetiştirilmeleri hizmetin en iyi bir şekilde ifası için zorunludur.

c) Sigorta Murakabe Kurulunun Görev ve Yetkileri :

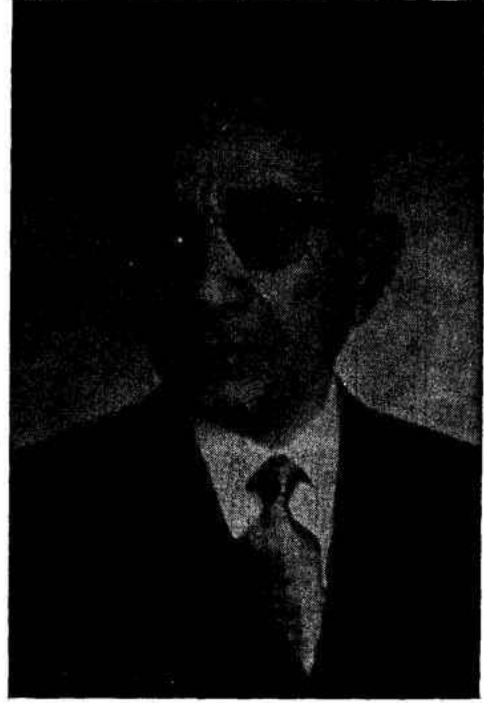
Sigorta Murakabe Kurulunun ne gibi fonksiyonlar yapması gerektiği ve bu görevini ifa ederken hangi cihetlere dikkat edilmesi lâzımgeldiği hususundaki görüşlerimiz, yukarıda vermiş olduğumuz izahattan kolaylıkla anlaşılmaktadır.

Kanımızca, Sigorta Murakabe Kurulu sadece bir teftiş ve denetleme örgütü niteliğini taşımalı ve bugün kendisine tanınmış olan bazı idarî yetkiler bu konuda asıl selâhiyetli bulunan İç Ticaret Genel Müdürlüğüne bırakılmalıdır. Bu sebeple de, Sigorta Murakabe Kurulu Tüzüğünün çeşitli maddelerinde (Madde: 9,15,17,25 26 ve 27) İsviçre ve B. Almanya mevzuatının etkisi altında kalınarak Sigorta Murakabe Kuruluna bazı idarî görevler verilmesi ve yetkiler tanınması suretiyle, 3614 sayılı Kanunun Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğüne verdiği vazife ve selâhiyetlerin sınırları içine girilmiş olduğu yeni şekliyle Sigorta Denetleme Kurulu teşkilâtı kurulurken önemle dikkate alınamlıdır.

III. Özet ve Sonuç:

Yurdumuzda sigorta denetleme işleri hakkında verdiğimiz izahat ve yaptığımız açıklamaları özetlersek, bugün sigortacılığın denetimi ile görevli örgütün Ticaret Bakanlığını olduğunu ve denetleme görevinin de esas itibariyle 7397 ve 1160 sayılı Kanunlara hükümlerine göre yürütüldüğünü ifade edebiliriz. Denetim organları ise, idarî işlemler için İç Ticaret Genel Müdürlüğü, teftiş ve denetleme hususunda Bakanlık Teftiş Heyeti ile Sigorta Murakabe Kuruludur. Ancak, bunlardan, Sigorta Murakabe Kurulunun tesis şekli Anayasamızın 112 ve 117 nci maddeleri ile 7397 sayılı Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanunun 30 uncu maddesi hükümlerine aykırı bulunmakta, ayrıca bu kuruluş 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu ile bütçe genel prensiplerine de uygun bir nitelik taşımamaktadır. Bu nedenle, konu üzerinde önemle durulmasını ve Sigorta Murakabe Kurulunun tezelden yeni bir hukukî statüye kavuşturulmasını zorunlu mütalea etmekteyiz.

Mülkiyeli Bir Sanatçı

CEMAL YEŞİL

Ulusal Bayram günlerinde çalınan marşlar arasında;

Başka bir aşk istemez, aşkınla çarpar kalbimiz,
Ey vatan gözyaşların dinsin, yetiştik çünkü biz.

dizeleriyle başlayan bir marş vardır.

1919 yılındayız, Mektebi Mülkiye öğrencisi Cemal Ethem bey 19 yaşındadır. Vatan işgal altında bulunmakta, Cemal Ethem bey üzüntü içinde kıvranmaktadır. İşte bu sıkıntılı günlerde, arkadaşlarının teşvikiyle, genç şair, marşın güftesi olan şiiri yazar.

Vatan Marşı ya da **Mülkiye Marşı** olarak bilinen bu marşın güftesini yazan o günkü genç şair Cemal Ethem, bugünkü dinç Cemal Yeşil, bu şiiri yazdığı sıralardaki ruh halini şöyle anlatıyor :

— Bunu şimdi ifade edebilmek çok zor. Aradan elli yıla yakın bir zaman geçti. O zamanın havasına girmeği denemek, yirmi yaşından önce alınmış bir soluğu elli yıl ciğerlerinde tutup yetmişine yakın vermeği düşünmek gibi bir şey olur. Yine de şu kadarını söyliyeyim : Mülkiye'nin 1918 de yeniden açılışı, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki mütareke yıllarının ilk günlerine rastlar. Okula girdiğimizin altıncı ayına doğru yazdığım bir şiire, o kara günlerin gittikçe artan ve yüreklerimizde yer eden acısı, acılığı ve bunaltısı sinecekti ister istemez. Güftenin, o zaman için aşırı iyimser görünüşünü de delikanlılık çağının yenilgiye karşı direnme gücüne ve aydınlık bir geleceğe özlem duygusuna verebiliriz.

Gerçekten de güftede bir iyimserlik havası vardır. Sanki, bu şiir Kurtuluş Savaşı'nı önceden haber vermekte ve bunun hayırlı sonucunu belirtmektedir.

Şiir, o zaman Okulun müzik öğretmeni olan Musa Süreyya beyin dikkatini çekmiştir. Şiirin bir kopyasının Musa Süreyya beye Cevdet Dülge tarafından gösterildiğini söylemektedir Cemal Yeşil. Şiiri pek beğenen ve ayni duygularla dolu olan Musa Süreyya, gençliğin de içinde bulunduğu duyguları bildiğinden, bunu marş olarak bestelemiş ve **Mülkiye Marşı** böyle meydana gelmiştir.

Cemal Yeşil, çok mütevazi bir insandır. Hattâ diyebiliriz ki, bu tevazuu bazan «mahviyetkâr» lığa kadar gitmektedir. Zaman zaman Mülkiyeliler Birliği'ni ziyaret eden Cemal Yeşil, edebiyat dünyamızda, rübaileriyle tanınmıştır. Gençlik yıllarında yazdığı şiirlerini derleyip toparlamamış olan Yeşil, 1950 yılından önce yazdığı rübailerini **Rübailer** (1950) adlı bir kitapta toplamıştır. Bu kitaptaki rübailer, son yıllarda yazılan rübailerin en başarılısı ve değerlisidir. Eski bir kalıp içinde yazmakta olması bazı aşırı çevrelerin tepkilerile karışlanmakta ise de, sanat eseri, her türlü kalıp içinde gene de sanat eseridir. Cemal Yeşil, gene rübailer yazmakta ve bunları yayınlamaktadır. Ayrıca,

Ömer Hayyam'dan rübai çevirileri yapmaktadır. 150 kadar olan bu çevirilerin yakında bir kitapta toplanacağını duymuş bulunuyoruz. Ayrıca, eski şiirleri üzerine eğilmesi ve 1950 yılından sonra yazdığı rübaileri de bir kitapta toplama niyeti kıvanç verici davranışlardır bize göre.

Cemal Yeşil, aslen Diyarbakır'lıdır. Babasının görevli olarak bulunduğu Bağdat'da, 1900 yılında doğmuştur. Babası, Doktor Binbaşı İbrahim Ethem Hakkı, 1915 yılında Kafkas cephesinde şehit düşmüş ve 1916 yılında da annesi ölmüştür. «Rübailer» adlı kitaptaki bazı rübailerden beş kardeş oldukları anlaşılmaktadır.

Yeşil, 1916 yılında İstanbul'a gelmiş ve parasız yatılı olarak İstanbul Lisesinde son sınıfa kadar okumuş, 1917 yılında askere alınmış, 1918 yılında da, yeniden açılan Mülkiye Mektebi'ne girmiştir. 1922 yılında mezun olunca Ankara'ya gelmiş. Maliye Bakanlığında «Masa Kâtibi Refiki» olarak Devlet hizmetine girmiştir. 1922 yılı sonlarında Türkiye Büyük Millet Meclisi «Muvazenei Maliye Encümeni» kâtip ve mümeyyizliğine atanmış, 1923 yılında da Maliye Müfettişi olmuştur. 1936 yılına kadar müfettiş olarak çalışan Yeşil, o yıl, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Malî Kontrol Genel Müdürlüğüne getirilmiş, 1938 yılında ise Maliye Bakanlığı Müsteşarı olmuştur.

1942 yılında Başbakanlık Müsteşarlığına atanan Cemal Yeşil, 1947 yılından 1951 yılına kadar Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği görevini yapmış, o yıl Kâbil Büyükelçiliğine atanmıştır. Daha sonra Budapeşte ve Varşova Büyükelçilikleri de yapan Cemal Yeşil, bir ara Dışişleri Bakanlığı Başhukuk Müşavirliği'nde de çalışmıştır. 1965 yılında yaş haddinden emekliye ayrılmış ve Ankara'da yerleşmiştir.

Cemal Yeşil Yedek subay iken

Cemal Yeşil, rübainin dar kalıpları içinde başarılı şiirler verebilmiş bir sanatçıdır. O, Mülkiyeli olarak öğünebileceğimiz gerçek sanatçılardan biridir. Rübainin nankör kalıpları içinde kalmasa gerçekten üstün değerde şiirler yazabilirdi. Böyle şiirleri var da yayımlamıyorsa sanatımız için bir kayıptır diyeceğiz.

Vatan Marşı

(Mülkiye Marşı)

Beste : Musa Süreyya
Güfte : Cemal Ethem (Yeşil)

80

mf — cresc.

BAŞ_KA BİR AŞK İS_TE_ MEZ AŞ_KIN_ LA ÇAP_ PAN KAL_Bİ_ MİZ

MİZ f EY_VA_ TAN GÖZ YAŞ_ LA_RIN DİN_ SİN YE_TİŞ_TİK GÜN_ Kİ BİZ (FINE) p GÜL Kİ

SEN NEŞ_ EN_ GÜL_SÜN AY, GÜ_NEŞ, TOP_RAK, DE_ NİZ. NİZ. f EY_VA

Mülkiye Marşı

Başka bir aşk istemez, aşkınla çarpar kalbimiz,
Ey Vatan göz yaşların dinsin, yetiştik çünkü biz;
Gül ki sen neş'enle gülsün ay, güneş, toprak, deniz,
Ey Vatan göz yaşların dinsin, yetiştik çünkü biz.

Bir güneştin bir zamanlar, ay kadar kaldındı dün,
Dün bir aydın, süslenen boşlukta yıldızsın bugün,
Benzin uçmuş bak, ne suyadır bu akşam gördüğüm?
Ey Vatan göz yaşların dinsin, yetiştik çünkü biz.

Beklesin Türk oğlunun azminde kuvvet bulmayan,
Sel durur, yangın söner elbette bir gün ey Vatan,
Süslenir oynar yarın, dün ağlayıp matem tutan,
Ey Vatan göz yaşların dinsin, yetiştik çünkü biz.

Nisan 1919

Nüfus ve Tapu İşleri İle Emlâk-Arazi Kayıtları Ne Halde?

A. Refik NOYAN
Emekli Vali

A — NÜFUS KAYITLARI :

— Halkımızın daima şikâyetçi oldukları bir husus da nüfus dairelerindeki bozukluklardır. Memleketimizde ilk nüfus sayımı bundan 61 yıl önce (1905 - Rûmî 1321) senesinde yapılmıştır. Bu sayım bilindiği gibi herkesin elindeki nüfus cüzdanlarında yazılı hususlara münhasırdır. Yani, halkın aile durumunu ve medenî halini gösterir. O zamandanberi yurdumuzda bu şekilde nüfus sayımı olmamıştır. Her ne kadar Başbakanlık İstatistik Dairesi tarafından her beş yılda bir nüfus sayımı icra edilmekte ise de, bu, herkesin nüfus kütüklerindeki durumunu tamamiyle belirtecek ve kayıtlara müessir olacak surette değil, yalnız memleketteki insan sayısının bilinmesi şeklinde yapıldığı için nüfus kayıtları yine eskisi gibi devam etmektedir.

Bu kayıtların ne halde olduğuna gelince : Evvelâ şunu söyleyelim ki, 61 yıldır kullanıla kullanıla defterler yıpranmış, yaprakların hemen hepsi eskimiş, yazıların çoğu okunamayacak hale gelmiştir. Bundan başka, bu defterlere birçok kimsenin ölümü, evlenmesi, doğumu, yaş tashihi, başka mahalle gitmesi v.s. gibi hususlar kaydolunmamıştır. Çünkü bir şahsın bu gibi hususlarının bu defterlere yazılabilmesi için muhtarlardan, hastanelerden, evlenme dairelerinden alınan ilmühaberler ve mahkemelerden verilen kararlar nüfus dairelerince evvelâ vukuat defterlerine kaydolunur, oradan asıl esas defterlerine geçirilir. Eğer kayıtlar başka mahallerde ise bu vesikaların birer örneği o mahallin nüfus dairesine yollanır. Orası kütüğü yazar.

Fakat, şunu esefle söylemek icab eder ki, bir çok nüfus memuru aldıkları bu vesikaları ya vukuat defterlerine yazmaksızın (sonra kaydederim) diye bir tarafa koymuşlar ve kayıtları başka yerde olanlara ait vesikaların birer örneğini de ilgili nüfus dairelerine yollamamışlar, neticede bu evrak senelerce ele alınmayarak ambarlara atılmış ve çürümüştür. Veyahut bir kısım nüfus memurları bu evrakı vukuat defterlerine geçirmiş, fakat yine (sonra yazarım) diye esas defterlerine kaydetmemiştir. Bu suretle birçok ölüm, evlenme, doğum v.s. esas defterlerine yazılmamıştır.

Bunlardan maada bazı nüfus memuru da vesikaları defterlere (sonra geçiririm) diyerek sahiplerine doğuma ve evlenmeye ait nüfus cüzdanları bile vermişlerdir. Durumun bu acıklı şekli hiç kimsenin elindeki nüfus cüzdanına adeta emniyet edememesini mucip olmakta ve ancak nüfus dairesine gidip kaydının hakikaten var olup olmadığını anlaması icap etmektedir.

Şimdi de üzüntüyle öğreniyoruz, bu nüfus defterlerindeki eski yazıları okuyacak memurlar pek azalmış olacak ki, eski kayıtlara ait işleri cevaplandırmak için bu yazıyı bilen memurlar muayyen günlerde nüfus dairelerine gönderilmekte, bu durum da halkın işlerinin uzamasına sebep olmaktadır.

Şunu da ilâve edelim ki, eldeki eski yazılı defterleri yeni yazıya çevirmek suretiyle kayıtları yenilemek, böylece nüfus sayımına hacet bırakmamak gibi bir düşünüşe kat'i'yen kapılmamalıdır. Zira belirttiğimiz gibi bu defterlere bir çok eski ve yeni vukuat yazılmamıştır. Ölülerin diri, evlenmiş olanların bekâr gösterildiği ve kendileri yıllardır İstanbul'da ve sair yerde oturdukları halde kütükteki kayıtları halen başka mahallerde bulunan yüzbinlerce insanın ve yine yüzbinlerce çocuğun yazılı bulunmadığı bu defterlere itibar etmek çok hatalı olur.

Nüfus kayıtlarımızın bu halde bulunması tapu, miras, askerlik, vergi, evlenme, boşanma, çocuk hakları v.s. gibi birçok resmî ve hukukî muamelâta müessir olmakta, hem halkı hem de ilgili daireleri daima meşgul etmektedir.

Bütün bunlara rağmen, 61 senedir nüfus sayımı yapılmamıştır. İstatistik mahiyetindeki nüfus sayımının mühim olduğu ve bilhassa seçimler için lüzumluluğu malûm ise de,

birçok resmî ve şahsî haklara taallûku olan ve şimdi de eski yazıyı bilen memur aranmasını icap ettiren asıl nüfus sayımının memleket ve halk için acaba önemi yok mudur ki, 61 yıldır hâlâ yapmıyoruz?

B — TAPU KAYITLARI :

Tapu dairelerinde incelemeler yapılırsa emlâk ve arazi kayıtlarında şunlar görülecektir :

1. Türkiye'deki emlâk ve arazinin sahipleri üzerine kayıtları, yani (Tapu tahriri) 62 yıl önce (1904 - 1320) senesinde yapılmıştır.

2. Eski harflerle yazılı olan bu defterler, zamanla yıpranmış, çoğu ele alınamayacak hale gelmiştir.

3. Tapu tahriri icra edilirken emlâk ve arazinin pek çoğu mahallen görülmemiş, dönümü ve sınırları ekseriya ifadelere göre yazılmıştır. Bu durum, arazinin hemen hepsinin dönüm itibariyle çok noksan gösterilmesine, kıymetlerinin ve vergilerinin azalmasına sebep olmuştur.

4. Arazide öyle kayıtlar yapılmıştır ki, meselâ 10 dönüm denilen bir yer bugün ölçülse yüzlerce dönüm olduğu anlaşılır. Çünkü hudutları geniş tutulmuştur. Hattâ bir çok kimsenin arazisini içine alan tapular bile vardır. Bu yüzden bir çok kişi mahkemelere müracaat ederek kayıtlarını tashihini istemek mecburiyetinde kalmıştır. Yıllarca zarar görmüşlerdir. Bunu önlemek için bir aralık (hudutlara değil dönüme itibar olunması) kararlaştırılmışsa da, hukukî bir mesele halini alarak çeşitli hükümlerle karşılaşılınca kat'i bir neticeye varılamamıştır.

5. Tahrir yapılırken kayıtlar mahalle, sokak. ve köy esasına göre düzenlenmistir. Fakat, sonraki alım satım, intikal v.s. muameleler yalnız zabıt defterlerine yazılmış ve oradan esas defterlerine geçirilmemiştir. Bu vaziyet bir kimsenin emlâk ve arazisinde tahrirden sonra yani 62 yıldan beri ne gibi değişiklikler olduğunun bilinmemesine sebebiyet vermistir.

6. Kayıtların bu halde bulunması halkı çok zarara uğratmakta, hele elindeki tapusunu herhangi bir şekilde zayi edenler mallarının kaydını bulamamak gibi tasarruf hakkının ihlâlini mucip hadiselerle karşılaşmaktadırlar.

7. Bütün emlâk ve arazinin kadastrolarının yapılması ve kayıtların o suretle tanzimi elzem ise de, uzun zamanı icab ettirdiği için ancak pek az yerde yapılabilmiş, memleketin pek çok yeri henüz kadastrodan nasibini alamamıstır. Şimdiki gidişle en az yüz senede bitirilebilir. O zamana kadar beklemek, hem devlet hem de halk için zararlıdır.

8. Halkın çoğu intikal muamelesini yaptırmamıştır. Mirascılar, malları aralarında paylaşmışlar, fakat tescil ettirmemişlerdir. Kayıtlar halâ dede, nene, ana ve babalarının üzerindedir.

9. Mirasçılardan kadın ve kızlara mal vermemek maalesef bir çok yerde adeta teamül haline gelmiş olduğu için, bunlar haklarını alamamak gibi acıklı duruma düşmüştür. Masraftan ve işin uzamasından ve erkek kardeşlerin kendilerine düşman olmalarından çekinerek mahkemelere başvuramamışlardır.

10. Bir takım kimseler sahipsiz buldukları araziye, hazine malına, ormanlar içindeki boşluklara senelerce sahip çıkmışlar, hattâ bunların birçoğuna (eba an cettin uhde-i tasarrufunda) diye tapu almışlardır.

11. Bir kısım vatandaşlar tapu yerine kaim olmak üzere evvelce verilmiş ecdada veya (tımar) veya (zeamet) devirlerine ait vesikalara istinaden binlerce dönüm araziye tesahüp etmektedirler.

12. Köylerin çoğunda mer'a fazlalıkları halk arasında paylaşılmıştır. Bunlar kısmen yine (eba an cettin tasarruf ediliyor) denilerek tescil ettirilmiştir.

13. Hazinenin Vilâyetler Özel İdarelerinin, Belediyelerin, Vakıflar İdaresinin, İktisadî Devlet Teşekküllerinin, Köylerin, hükmî şahsiyetlerine ait pek çok emlâk ve arazinin tescilleri yapılmamış, tapuları alınmamıştır. Bunların bir kısmı da başkalarının eline geçmiştir.

14. Yine Hazinenin malı olması icabeden emval-i metrûkenin çoğu da kayıtsızdır. Maliye daireleri bunlara bir türlü sahip olamamışlar, büyük küçük yüzlerce bina ile binlerce dönüm arazi, bağlar, zeytinlikler, kestanelikler, narenciye bahçeleri, birtakım kimselerin ellerinde kalmıştır.

15. Tapu kayıtlarının çoğu eski harflerle yazılıdır. Halbuki bunları okuyan memurlar gittikçe azalmıştır ve hattâ bir çok yerde böyleleri hiç bulunamamaktadır. Bu vaziyet eski kayıtların çıkarılmasında müşkülât çekilmesine sebep oluyor. Dairelerin ve halkın işleri çok aksıyor.

16. Tapu işlerinin ne halde olduğunu emlâk ve arazinin kayıt v.s. durumunu yukarıda kısmen belirttik. Daha bunlar gibi pek çok aksaklıklar ve bozukluklar mevcuttur. Halkın ve devletin emlâk ve arazi kayıtlarının bu halde bulunması her bakımdan mahzurludur. Bizce :

a) Kadastroların bitmesi beklenilmeyerek arazi ve emlâk basit mesaha usulüyle yeniden tesbit ve tescil olunmalıdır.

b) Kayıtlar mahalle, sokak ve köy esasına göre düzenlenmelidir.

c) Yeni tahrirden sonra yapılacak intikal, alım ve satım v.s. muameleler o yerlerin esas defterlerine mutlaka geçirilmelidir.

ç) Tapu daireleri, intikal muamelelerinde nüfus kayıtlarını inceleyerek kadın ve kız mirasçıların haklarını korumalıdırlar.

d) (Eba an cettin tasarruf) diye sahipsiz yere tapu almak çok suistimale uğratılmış, devlet de dahil bir çok kimsenin hakları zayi olmuştur. İlgili daireler bunları önleyecek karar ve tedbirler almalıdırlar.

e) Yeni tahrir yapılırken eski kayıtlardaki dönüme itibar olunmalı, hudutlar ona göre tesbit edilmelidir.

f)) Gerek böylece ve gerek sair surette fazla bulunacak arazi devletin malı sayılarak topraksızlara dağıtılmalıdır.

Mahallî İdarenin Yeniden Düzenlenmesinde İlkeler

Arif BAŞARAN
İçişleri Bakanlığı
İller İdaresi
Genel Müdür Muavini

Yapılmış olan hükûmet teşkilâtının yeniden düzenlenmesi ile ilgili çalışmalar yanında, mahalli idarelerin yeniden düzenlenmesi ile ilgili çalışmalar yapılmış ve genel ilkeler tespit edilmiş bulunmaktadır.

Hakikaten merkezî hükûmet ve genel idarelerin taşra kuruluşlarının yeniden düzenlenmesi için yapılan çalışmalarda mahallî idarelerin ele alınmaması büyük bir eksiklik olacaktı. genel idare kadar mahallî idarelerde de reorganizasyon lüzumlu ve faydalı görülmektedir.

İdareyi ve İdarî Metotları Yeniden Düzenleme Komisyonunun hazırladığı Mahalli İdarelerin Yeniden Düzenlenmesiyle İlgili Genel İlkelerin Birinci Bölümünün İkinci maddesine göre Mahalli İdareler Anayasamızda öngörülmüş olduğu üzere İl, Belediye ve Köy olarak kalacak ve gerekli mevzuat bu esasa göre hazırlanacaktır.

Görevler ve yetkiler başlığını taşıyan beşinci maddede de hangi görevlerin devlet tarafından yapılacağı belirtildikten sonra özellikle sosyal ve ekonomik kalkınmaya etkili alanlar da, katılmasını kolaylaştırmak, ana felsefe olarak harekete geçirerek toplumun kamu hizmetlerine katılmasını kolaylaştırmak ona felsefe olarak paylaşılmasını ve bu yolda mahalli olanakları harekete geçirerek toplumun kamu hizmetlerine katılmasını kolaylaştırmak ana felsefe olarak gözönünde tutulacağı kabul edildikten sonra, bu maddede hizmetlerin paylaşılmasında nüfus, gelişme seviyesi ve potansiyeli gibi belirli objektif kriterlerin yanında mahalli idareleri ve toplumu işbirliğine teşvik edici esaslar üzerinde de durulacağı, daha fazla görev almaya istekli mahalli idarelerin bu isteklerinin olumlu karşılanarak, bunları başarı ile yürütebilmeleri için yeteneklerinin artırılmalarına imkân verecek hükümlerin vazedildiğine işaret edilmektedir.

Objektif kriterlerin yanında daha fazla görev almıya istekli mahalli idarelerin bu isteklerinin olumlu karşılanması, her ne kadar hizmetlerin dağılımındaki dengeyi bozacaksa da, mahalli idareleri teşvik ve daha çok hizmet yapma suretile ataletten kurtararak dinamik bir hale getirme bakımından faydalı ve yerinde görülmektedir. Bu halin diğer mahalli idareleri de teşvik edeceğine şüphe yoktur.

Malî kaynaklar başlığını taşıyan 7 nci madde de «Mahalli İdareler kendilerine devredilen alanlarda başarılı bir hizmet tutumuna kavuşturmak için en önemli koşullardan birisi olan gelir kaynakları konusu üzerinde durularak, Anayasada belirtildiği gibi bütün mahalli idare birimlerine görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanması için gerekli tedbirlerin alınacağı» 8 inci maddede Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı devresinde millî gelirin yüzde 2,5 u olarak belirtilmiş bulunan mahalli idareler gelirlerinin nisbî oranının İkinci Beş Yıllık Plân devresinde yükseltilmesi konusunun ele alınacağı hususu

belirtilmektedir. Filhakika bu gün için mahalli idarelerin en önemli problemi gelir kifayetsizliğidir. Bu konularla ilgili herkes bu konuda müttefiktir. Fakat gelir kaynaklarının neler olabileceği konusunda söylenen fazla bir şey yoktur. Bu konunun ciddiyetle ele alınması gerekir.

Yeniden hazırlanan İl Özel İdaresi, Belediyeler ve Köy Kanununda başlıca gelir bina ve arazi vergileri ile Devlet yardımları alınmaktadır.

Bina ve arazi vergileri, mahdut verimli vergilerdir. En nikbin ölçülere göre bu günkü tahsilâtın 3 misli gelir sağlanabileceği hesaplanabilir. Halen İl Özel İdareleri ile Belediyelerin sağladıkları gelir 250.000.000 civarında olduğuna göre 750.000.000 civarında bir gelir elde edilebilecek demektir.

Devlet yardımlarını devletin diğer hizmetlerini kısmadan artırmağı da pek mümkün görmemekteyiz.

İl Özel İdarelerinin reorganizasyonu konusunda yaptığımız bir etütte (*) İl Özel İdareleri için 3 misli tutarında bir gelir menbalarına işaret etmiştik. Belediyelerle köyler için de yeni gelir kaynaklarına ihtiyaç olduğu ve bunun gecikmeden sağlanmasının gerektiği bir realitedir.

Merkezî İdare ile bağ ve ilişkileri başlığını taşıyan 9 uncu maddede de kendilerine verilmiş bulunan hizmetlerde mahalli muhtariyetin esas alınacağı 10 uncu maddede ise muhtariyetin hizmetlerin görülmesini ve belirli bir hizmet standardının gerçekleştirilmesini önleyici bir etkide bulunmaması için :

a) Hizmet standardlarının, merkez ve çevre plânları esaslarına da uygun düşecek şekilde merkezî hükûmet organlarınca tespit edilmesinin gerektiği,

b) Hizmetlerin tespit edilen standartlara uygunluğunun sağlanması için merkezî bir denetim ve yetiştirme düzeninin kurulmasının gerektiği,

c) Değişik, sosyal ve ekonomik kalkınma düzeyinde bulunan mahalli idarelerimiz arasında hizmet dengesinin kurulması için merkezden mahalli idarelere bir «şartlı malî ve teknik yardım» sisteminin uygulanacağı belirtildikten sonra 11 inci maddede de merkezî idare tarafından yapılacak denetimin öğretici ve yapıcı bir niteliğe kavuşturulacağı öngörülmektedir.

Personel başlığı taşıyan 15 inci maddede mahalli idareler personelinin hizmetiçi eğitiminin belirli bir plâna göre ele alınacağına değinilmektedir.

Merkezî Destek Kuruluşları başlığını taşıyan 16 ncı maddede Belediyeler fonunun yeterli hale getirileceği, 17 nci maddede İller Bankasının mahalli idarelere teknik yardım hizmetini daha geniş ölçüde yapacak bir düzene kavuşturulacağı, 18 inci maddede uzun vadeli borç verme hizmetlerinin daha yeterli bir hale gelmesini ve ödünç verme işlemlerinde faiz hadlerinin yüksek olmaması için tedbirlerin alınacağı ve Bankanın mahalli idarelere kısa vadeli avanslar vermesi imkânları üzerinde durulacağı belirtilmektedir.

20 nci maddede mahalli idarelerin arsa politikası, 21 - 22 nci maddelerde de mahalli idarelere ait işletmelerin statüleri ve tüzel kişilikleri ve tarifeleri ilişkin ülkeler tespit edilmektedir.

Kalkınma Plânı İkinci Beş Yıl 1968 - 1972 de yeniden düzenleme çalışmaları kısmında Ekonomik ve Sosyal kalkınma gayretlerine mahalli idarelerin katkılarını artırmak ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde mahalli kuruluşların ilgi ve sorumluluklarını geliştirmek yolundaki mahalli idare birimleri günün ihtiyaçlarına uygun düşecek malî bünye ve teşkilât düzenine kavuşturulacaklardır. Bu arada merkezî idare tarafından, kısılayıcı ve mahalli teşebbüsleri önleyici bir idarî vesayet yerine yol gösterici ve mahalli hedeflerle ahenkli kılıcı bir idarî vesayet temel anlayış olarak kabul edilecektir.» tedbiri kabul edilmiş bulunmaktadır.

Bu gün Hükûmet adına Mahalli İdareler üzerindeki vesayet yetkisi İçişleri Bakanlığı tarafından kullanılmaktadır. Mahalli İdarelerle ilgili mevzuatın uygulanması İçişleri Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. Bu sebepten dolayıdır ki, Mahalli İdarelerin Yeniden Düzenlenmesiyle ilgili Genel İlkelerin 13 ncü maddesinde «Mahalli İdarelerle ilgili düzenleme çalışmalarının devamlı olarak yürütme görevinin İçişleri Bakanlığına» verileceği öngörülmüş bulunmaktadır.

İçişleri Bakanlığında bu konuda gerekli çalışmaların yapıldığı, günün şartlarına uygun İl Özel İdaresi, Belediye ve Köy kanunlarının hazırlıklarının tamamlandığı bilinmektedir.

Maliye Bakanlığının da gelirler konusunda çalışmalarda bulunacağı da bilinmektedir.

Gerekli kanun tasarılarının bir an önce kanunlaşarak mahalli idarelerle ilgili problemin halledilmesini gönülden dilemekteyiz.

(*) Bak. Türk İdare Dergisi Mart - Nisan ayları 305 sayılı Nüsha İl Özel İdarelerinin Reorganizasyonu münasebetiyle bir teklif.

MERKEZ KAYMAKAMLIĞI KANUN TEKLİFİ HAZIRLANDI..

Birliğimizce yapılmakta olan meslekî çalışma ve teşebbüslerimizin inkişaf seyri Dergimiz vasıtasiyle muntazaman meslekdaşlarımızın bilgisine sunulmaktadır.

Bu sayımızda da, Merkez Kaymakamlığı ihdasına dair İdarî Daimi Komitemizce yapılmakta olan çalışmalar neticesinde hazırlanmış bulunan Kanun Teklifinin metnini bilginize sunuyoruz.

Kanun Teklifi, evvelce teşekkül tarzını neşretmiş olduğumuz (25) kişilik «İdarî Danışma Kurulumuzda» son bir defa gözden geçirildikten sonra, yıl sonundan evvel, T.B.M.M. ne sevkedilecektir. Tasarının idareci meslekdaşlara hayırlı olmasını dileriz.

MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ

İl Merkezlerinde Birer Merkez İlçe Kaymakamlığı Kurulması ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununa Bazı Fıkra ve Bendler İlâvesine Dair Kanun Teklifi

Madde: 1 — İl merkezlerinde, o ilin her hangi bir ilçeye bağlı olmayan bucak ve köyleri ile il merkezini kapsamak üzere birer Merkez İlçe kurulmuştur.
Merkez İlçenin genel idaresinin başı ve mercii Kaymakamdır.
Merkez İlçeler, kuruldukları il merkezinin adını alırlar.

Madde: 2 — 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 31. maddesinin (L) fıkrasına aşağıdaki bend eklenmiştir :

«Merkez İlçelerinde bu Kanunun 9. maddesinin (K) fıkrası uygulanır.»

Madde: 3 — 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 35. maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir :
«İl Belediyelerinin, üst makamlarla kendi idarelerinin iş ve ihtiyaçları ile ilgili yazışmaları Valilik kanaliyle yapılır. Belediye Kanunu ve diğer kanunlarla mahallî belediyeler üzerinde mülkiye üstlerine tanınan hak ve yetkiler il merkezi belediyelerinde valiler tarafından kullanılır.»

Madde: 4 — 3656 sayılı Kanuna bağlı «1» sayılı cetvelin ek ve tadillerinin İçişleri Bakanlığı kısmından bu Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelde yazılı kadrolar çıkarılmış, yerine (2) sayılı cetvelde yazılı kadrolar eklenmiştir.

Geçici Madde — Bakanlıklar, merkez ilçe teşkilâtlarını bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç 6 ay içinde kurarlar.

Merkez İlçelerin kaymakamlar dışındaki ilçe teşkilâtı, halen il teşkilâtında bulunan merkez ilçe memuriyetleriyle kurulur. Merkez ilçe teşkilâtı bulunmayan Bakanlık ve diğer Kuruluşlara ait hizmetler, o Bakanlık ve Kuruluşların il teşkilâtından ayıracakları elemanlarla yürütülür.

Defterdarlık İl Muhasebe Müdürleri aynı zamanda Merkez İlçe Mal Müdürlüğü görevini de yaparlar.

Madde: 5 — Bu Kanun 1/3/1968 tarihinde yürürlüğe girer.

Madde: 6 — Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Avrupa ve Kennedy Projesi Arasında Fransa

Çeviren : Abdurrahman Çınar
Ticaret Bakanlığı Tetkik Kurulu Uzmanı

(Ortak Pazara karşı vecibelerini tam yerine getirebilmesi için Altılar Türkiye'ye «hazırlık» ve «geçiş» olmak üzere iki avantajlı devre tanımışlardır.

Birinci devre olan «hazırlık» devresinde Türkiye, topluluğa karşı hiç bir taahhüde girişmiyecek, Altılar Türkiye'den indirimli tarifelerle bazı malların satın alınmasını sağlayacaklar, aynı zamanda, Türkiye'nin ekonomik durumunun gelişmiş ve daha verimli bir hale gelebilmesi için de Türkiye'ye yardımda bulunacaklardır.

Beş yıllık devrede beklenen sonuçlar alınamadığı takdirde, Türkiye için hazırlık devresinin bir beş yıl daha uzatılması imkân dahilindedir.

Daha sonraki devre olan 12 yıllık «geçiş devresi»nde Türkiye bazı taahhütlerle bilfiil işe karışmış olacaktır. Bu devrede Türkiye ortaklık vecibelerinin yerine getirilmesini teminen dış mallara karşı sıkı sıkıya kapanan gümrük kapılarında bazı aralıklar bırakacaktır.

Ortak Pazar fikri kendini gösterip Cenevre Andlaşması ile Roma Andlaşması uygulanmağa başlanalı beri bu Topluluk hakkında yetkili kalemler leyhte ve aleyhte bir çok yazılar yazmışlardır.

Bugün için dünya piyasalarında mamûlleri aranan Ortak Pazar üyelerinden bazıları bile Ortak Pazar'ın geleceği hakkında zaman zaman tereddüt ve korku geçirmektedirler.

Ünlü «Economie» Dergisi Fransa'nın bu husustaki değişik görüşlerini bize aşağıda gösterildiği şekilde, açıklamaktadır.)

Fransa ekonomisi bugün için, ikinci bir ilişki aramaktadır.

Bozulmuş malî durumunu sıhhata kavuşturmak, işçilerin gelirlerinde, istihdamlarında ve sosyal güvenliklerinin temininde muhtaç oldukları himayeyi sağlamak, iş adamlarına güven vermek hususunda Hükûmet bazı kararnameleri yürürlüğe koymakla kendisinden bekleneni yapmış olacaktır.

Kapıların, Avrupa Ekonomik Topluluğunun öbür beş üyesinin rekabetine ardına kadar açılacağı ve mutlu sonuçlar doğuracağı tahmin edilen Kennedy Projesi karşısında rekabete girildiği ve gereğine göre daha da girileceği bir devrede Hükûmetin bu gibi kararlarına şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.

Bir taraftan Avrupa Ekonomik Topluluğunun ortaya çıkması, diğer taraftan Cenevre Anlaşması'nın uygulanmağa başlanmasının ekonomik branşlarımızın bazılarında korku, hattâ panik yaratması bize garip gelmektedir.

Bilâkis, serbest teşebbüsün her şeyden evvel mübadele olduğu, kârında ancak teşebbüsten doğacağı düşüncesiyle herkesin bu durum karşısında memnun olması gerekirdi. Çünkü, mübadele imkânları çoğaldığı nisbette ona muvazi olarak kâr imkânları da çoğalacaktır. Böylelikle serbestlik, mübadelenin prensibi olunca, özel teşebbüsler kendilerinde yaşama ve ilerleme şansı göreceklerdir.

Bizim bu fikrimize aykırı olanlar, diyeceklerdir ki ; belki, muhakemeniz prensip itibariyle doğrudur, fakat gerçek, hergün bunun aksini ortaya koymaktadır. Serbestlik, rekabeti körüklemektedir. Rekabet de merhametsizdir. Böyle bir düzen içinde yalnız en kuvvetli olanlar ayakta durabilirler, diğerleri ise ortadan silinirler. Halbuki, birçok Fransız müteşebbisleri himaye ve kolonileşme sistemlerinin koltuğu altında büyümüştür. Bu iki sistem, bütün kuvvetlerini birleştirse bile, dış tazyiklere dayanacak kadar teçhiz edilmiş olmayacak ve böylelikle de iktisadî ve sosyal faaliyetlerimiz ciddi olarak bir sarsıntı tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır.

Olayların ispat etmediği bu karamsar fikre bizler katılmıyoruz. Geçmiş seneler bu tezin tam aksini ortaya koymuştur. Gümrük kurumlarının daraltıldığı, kontenjan sınırlamalarının asgarî hadde indirildiği veya ortadan tamamen kaldırıldığı her defasında, ekonomik gelişme belirli derecede hızlanmıştır.

Ortak Pazar Avrupa Serbest Mübadele Birliği bunun inkâr edilmez örneklerini ortaya koymuştur. Rakkamlar elimizdedir. Bunlara körü körüne karşı koymak anlamsızdır. Fakat, 1957 Mart'ında Roma Andlaşmasının imzasından sonra, hattâ daha evvel, Ortak Pazarın düşmanları, yalnız Fransa'da değil hattâ bütün dünyada millî ekonomik felâketlerin doğacağını bir sakız gibi ağızlarına doladılar. Daha ileri giderek küçük millî teşebbüslerin büyükler tarafından yutulacağını, büyüklerin de Avrupa Topluluğu içinde birbirlerini yiyeceklerini ve geri kalanların ise Amerika Tröstleri veya Rus Komünizmi tarafından yok edileceğini söylediler, durdular. Topluluğun serbestik prensibi denemesi içinde ilk kurbanın Fransa olacağında bu şom ağızlıların hiç biri tereddüt etmiyordu.

Fakat, bunun tamamen aksi oldu. Bu olaylar karşısında Fransa ekonomisi canlandı, kuvvetlendi, ticarî mübadelesi genişledi. Fransız ekonomisi, yalnız Alman konzernlerince ezilmemekle kalmadı, aynı zamanda, daimi temaslar sonucu, öbür beş üyenin iktisadî faaliyetleri karşısında kendisinde güven hasıl oldu ve Beşler de Fransızların başarısına inandı.

Herkes, bizim, ancak, bir mağaza işletecek kadar iş adamı olacağımızı zannederdi. Fakat, biz, bugün için, iktisadî alanda, heryerde değeri az bulunabilir araştırma ordusuna, bunun kadrolarına ve kalifiye işçilere sahip olduğumuzu, aynı zamanda diğer milletlerden aşağı kalmayan bir başarı ve organizasyona malik bulunduğumuzu, herkese isbat ettik.

Bunlar, yarın için aynı şekilde neden devam etmesin? Bizler, artık kendimizi dar bir çerçeve içinde, biraz da saf bir milliyetçiliğe kaptırmak istemiyoruz. Çabanın kolay olmıyacağını ve alacağımız yolun birçok engellerle dolu olduğunu da inkâr etmiyoruz. Fakat bu gibi olaylarla karşı karşıya olan tek millet biz miyiz?

Diğer ortaklarımız da tamamen bizim gibi düşünmektedirler.

Bizim onlardan korktuğumuz gibi onlar da bizden korkuyorlar. Onlar da, kâğıt üzerinde yaptıkları hesaplarını karamsarlıkla sonuçlandırıyorlar. İşte işin gülünç tarafı da buradadır.

Herkes Ortak Pazarın ve Kennedy Round sonunda imzalanan Cenevre Andlaşmasının ortaya çıkardığı bilinmez duruma adımını atmaktan ürkmektedir. Halbuki, serbest ticaretin zorunlu kıldığı işbirliğinin tek çaresini, herkesin refahını sağlayacak sağlam temeller üzerine kurulmasında bulabiliriz.

Mücadele, buna uymayan ve bilhassa durumları uymaya elverişli bulunmıyanların mücadelesine dönecektir. Bu bir gerçektir. Fakat, asıl büyük gerçek, bu gibilerin, devamını istedikleri himaye ve otarşik bir rejim içinde ortadan tamamen silinmeleri olacaktır. Çünkü, her memlekette, herkes milletlerarası birliğin bıraktığı boşluğu karşılayabilmek için büyük bir gayret harcamak zorunda kalacak ve böylelikle mücadele, kuvvetlilerle zayıflar arasında amansız bir şekilde kendini gösterecektir.

Başarı, daha evvel hazırlanmış bazı tedbirlerin yerine getirilmesi ve varılacak gayenin gereği gibi tâyin ve tesbit edilmesine bağlıdır. Her şeyden evvel kuvvetlilerin daha kuvvetli ve zayıfların da kuvvetli hale gelmesi gerekir.

Biz burada «kuvvetliler» diye bahsederken sırf büyük çapta faaliyette bulunan ekonomik ve malî kurumları kasdetmiyoruz. Modern bir ekonomi, bugün için, yalnız konzern, tröst ve holdinglerden mürekkep değildir. Modern bir ekonomi parçalara ayrılmıştır. Verimli ve etkili olabilmesi için en küçük unsurundan en büyüğüne kadar bütün sınıfları kapsamaktadır.

Almanya'da teknik ilerlemelere uyamayan veyahut daimi hareket halindeki modern ekonomiye ayak uyduramıyan Krupp'un başına gelen, birgün, konzernlerin başına da gelebilir ve dünyaca tanınmış şöhretleri ortadan birden bire kalkabilir.

Orta kuvvette ve hattâ zayıf olan teşebbüsler, konularında uzmanlaşmış ve işlerinin gereği gibi ehli bulundukları ve gerektiğinde alınacak tedbirleri zamanında alabildikleri için, milletlerarası rekabete korkusuzca girebilirler.

Fakat, bütün teşebbüslerin kuvvetlenmesi ve teşkilâtlanması için, Devletin bu teşebbüsler üzerine kendi koruyucu elini uzatmasının zorunlu olduğu kanısındayız. Bu teşebbüslerin başında da hiç şüphesiz özel sektör gelir.

Çünkü, serbestik rejiminde, rekabet alanındaki mücadelenin zembereğini özel sektör teşkil edecektir. Böyle olmadığı takdirde, serbestliğin bir anlamı kalmadığı gibi mücadele de kaybedilmeğe mahkûmdür.

Diğer taraftan, milletlerarası iktisadî birlik esası bir kural olmalı ve bütün dünya buna imanla ve inançla uymalıdır. Bu da bazı fedakârlık isteyecektir.

Eğer bir kimse kendini komşusundan daha kurnaz zanneder ve hiç bir şey vermeden her şeyi almak isterse, bu bir kandırmaca oyunu olur ki, bu oyunda da ilk kaybeden oyunu hazırlayan olur.

Nihayet, milletlerarası bir ekonomi üzerine bina edileceği iddia edilen iktisadî ve malî işbirliği, eğer politik işbirlikleriyle de kuvvetlendirilmez; varılan görüş birliğinin, yalnız dünya hür milletleri için faydalı olmayacağı, aynı zamanda sefaletin şimdiden ihtilâlin eşiğine sürüklediği, dünyanın diğer üçte ikisini dolduran milletler için de faydalı olacağı kanaatını zihinlere perçinlemezse, bu iş bir gösterişten daha ileri gidemez.

Olaylar

İki yıldanberi, 5 cilt tutacak ve Unesco tarafından dünyaya örnek bir eser olarak tanıtılacak «Mülkiye Tarihi ve Şeref Kitabı» nı hazırlamakta olan Ali Çankaya arkadaşımızın aynı zamanda Türk İdare Tarihi üzerinde de geniş bir etüd yaptığını öğrenmiş bulunuyoruz.

El sürülmemiş Devlet Arşivlerinin büyük bir sabır ve titizlikle incelendiği bu çalışma sonunda (7) asırlık Türk İdare Teşkilâtı ve dolayısiyle tarihteki Türk başarısının başlıca unsurları vesikalarla dile getirilmiş olacaktır.

Kendisini, her iki çalışmasından ötürü candan tebrik ederiz.

★ ★

İçişleri Bakanlığı (25) kişilik bir grupla meslek konularını inceletmeye başlamış bulunuyor. Konuları başlıca taşra kuruluşlarında bizzat tetkik eden Heyet'in çalışmalarının 1968 başlarına kadar süreceği anlaşılmaktadır.

Elde edilecek neticelerin, geçmiş yıllarda yapılmış çalışmaların akibetine uğramadan süratle tatbikata intikalini temenni ederiz.

★ ★

Doğan Gürbüztürk Olayı birbirine zıt istikametlerde seyrine devam etmektedir. İlk nazarda bir intihar havasında görünen olay, bu kere, yapılan ihbarlar ve intihara sebep olduğu muhakkak bulunan nedenlerin mahallî karekterlilerinin tesiriyle örtülmek istenmesi ve otopsinin zamanda yapılmamasının hasıl ettiği şüphe sebebiyle farklı görüşlere hak verdirecek bir hale girmiştir.

Son olarak matbuata intikal eden, fakat daha resmen neşredilmeyen haber, geç kalınmasına rağmen bu sefer yapılan otopsi neticesinin, boyun eklemlerinin durumu itibariyle olayın iple intihar olamıyacağı merkezindedir.

İlk yazımızda da belirttiğimiz üzere, konu, hiç bir zaman sadece geçimsizlik nedenine bağlanamaz, çok taraflıdır; asıl nedeni tam olarak ortaya çıkarılamasa bile..

★ ★

Maddî varlığı yanında meslekî, sosyal ve kültürel faaliyetleriyle de normal bir «Dernek» hüviyetini çoktan aşmış bulunan Birliğimizin çalışmaları ve hedefleri tayinde Yönetim Kuruluna öncülük etmek üzere kurulmuş bulunan Yüksek Danışma Kurulu 3/Aralık/1967 Pazar günü saat 15.00 de Genel Merkez'de toplantıya çağrılmıştır.

Yönetim Kurulumuzdan gelen davet kendilerine yazı ile bildirilmiştir. Keyfiyet bir kere de Dergimiz vasıtasiyle duyurulur.

★ ★

Birliğimizce her yıl tertiplenmekte olan «Mülkiyeliler Birliği Ödülü» ne ait 1967 yılı yarışması, Dergi elinize geçtiği zaman sonuçlanmış olacaktır.

1967 yarışmasını kazananlar ile 1968 yılı Ödülünün konusu 4/Aralık günü ilân edilecek ve teferruat gelecek sayımızda bilginize sunulacaktır.

★ ★

S.B.F. bu yıl derslerine ek binasında başlamış bulunuyor. 4/Aralık da bu yeni kısımda kutlanacaktır. Hakikatta buna ek binadan çok, yeni binası demek daha doğru olur.

1967 - 68 ders yılı, Sayın Prof. Dr. İsmail Türk'ün (Birinci ve İkinci 5 Yıllık Plânların Finansmanı) konulu dersi ile açılmış ve Sayın Türk, finansman güçlükleriyle çareleri üzerinde güzel bir konuşma yapmıştır.

★ ★

Mülkiyeliler Birliği Eşya Piyangosu, evvelce ilân edildiği üzere 29/Ekim/1967 tarihinde çekilmiştir. Çekiliş ve hediye kazanan numaralar ile ilgili bir yazıyı diğer sütunlarımızda bulacaksınız.

★ ★

Cumhuriyet Bayramı dolayısiyle Kayseriye giden Mülkiyeliler Birliği Gençlik Kulübü Basketbol ve Voleybol takımları Kayseride birer karşılaşma yapmışlar ve büyük ilgi toplamışlardır.

Voleybol takımı, takviyeli Kayseri Havagücüne 3 - 2 yenilmiş; Basketbol takımı ise, Kayseri Karmasını 72 - 47 yenmiştir.

★ ★

S.B.F. Spor Salonu Kıymetli Ağabeyimiz Sayın Aziz Köklü'nün sayesinde yenilenmek imkânına kavuşmak üzeredir. Yarı yarıya yıkılarak yeniden yapılma haline gelen Salonun yılbaşına kadar açılacağını ümit ederiz.

---

3 Ayın Konuları

İkinci Beş Yıllık Plân'ın Ekonomik Hedef ve Politikası

İkinci (5) Yıllık Plânın ekonomik hedef ve politikası şöyle özetlenebilir :

Mezkûr Kalkınma Plânında Gayrı Safi Millî Hasıla'nın yüzde 40,3 artırılması ve 1967 yılında Gayrı Safi Millî Hasıla'nın yüzde 2,0'si olan dış tasarrufların 1972 yılında yüzde 1,7'ye düşürülmesi temel hedefler olarak alınmıştır. Bunun sonucunda 1967 yılında 85,1 milyar lira Gayrı Safi Millî Hasıla, 1972'de 119,4 milyar liraya, 184 milyon dolar olan dış tasarruflar 226 milyon dolara yükselecektir.

İkinci Beş Yıllık Plân dönemi için seçilen gelişme hedefini haklı ve gerekli kılan nedenler, genel hatları ile, geçmiş yılların tecrübesinin yüzde 7 gelişme hedefinin ulaşılabilir olmasını göstermesi ve Türk ekonomisinin bu potansiyele sahip olması, ileri ülkelere uzun dönemde yaklaşabilmek veya hızla kalkınmakta olan az gelişmiş ülkelerden geri kalmamak, Türk toplumuna katlanılamıyacak bir yük getirmemesi şeklinde özetlenebilir.

Kabul edilmiş bulunan kalkınma stratejisi dolayısiyle sanayi sektörü ekonominin en hızlı gelişen faaliyet dalı olacak ve sanayi katma değeri 1967 - 1972 yılları arasında yüzde 76,2 artacaktır (Yılda ortalama yüzde 12,0). Tarım sektörü katma değerinin ise, aynı dönemde yüzde 22,3 veya yılda ortalama yüzde 4,1 artması öngörülmüştür. Bu durumda ekonominin yapısı İkinci Plân döneminde şöyle değişecektir :

Gayrı Safi Millî Hasılanın Yüzdesi Olarak Net Katma Değer

	1967	1972
Tarım	29,7	25,9
Sanayi	16,3	20,5
Diğerleri	54,0	53,6
Toplam	100,0	100,0

Gayrı Safi Millî Hasıla'nın 1967 - 1972 yılları arasında yüzde 40,3'e yükseltilebilmesi ve dış tasarrufların Gayrı Safi Millî Hasılaya oranının aynı dönemde yüzde 2,0'dan yüzde 1,7'ye düşürülebilmesi için gerekli harcamalar ve bunların dağılımı şöyle tesbit edilmiştir : (1965 fiatları — Milyar T.L.)

Kaynaklar — Harcamalar	1967	1972	Yıllık Yüzde Değişen
1. **Toplam Kaynaklar :**	86.8	121.4	7.0
GSMH	85.1	119.4	7.0
Dış Tasarruflar	1.7	2.0	3.3
2. **Toplam Harcamalar :**	86.8	121.4	7.0
Yatırım Harcamaları	16.9	29.0	11.4
Sabit sermaye yatırımları	16.1	27.3	11.2
Özel Yatırımları	7.4	13.3	12.5
Kamu Yatırımları	8.7	14.0	10.0
Stok Değişmeleri	0.8	1.7	16.3
5. **Tüketim Harcamaları :**	69.9	92.4	5.8
Özel Tüketim	57.9	74.1	5.1
Kamu Tüketimi	12.0	18.3	8.8

Bu konuda Türk toplumunun tercihleri bakımından iki nokta dikkati çekmektedir.

1) Toplam yatırımlar veya tasarruflar beş yılda yüzde 71,6 «yılda ortalama yüzde 14,4» artırılırken, toplam tüketim ancak yüzde 32,6 yükselmektedir. Bu iki artış hızı arasındaki büyük fark bugünkü tüketim ile Türk ekonomisinin güçlendirilmesi arasında yapılan seçimin ifadesidir.

2) Öte yandan, iç tasarruflar beş yılda yüzde 77,6 artırılması hedefine karşılık, dış tasarruflar yüzde 17,7 yükseltilmektedir. Bu da yatırımların finansmanında Türk toplumunun kendi yapacağı fedakarlık ile dışarıdan istiyeceği yardımlar arasındaki seçimi belirtmektedir.

Bu harcama seviyelerinin ekonomik sonuçları şöylece özetlenebilir :

I.) İkinci Beş Yıllık Plân döneminde 115,5 milyar lirası sabit sermayeye ve 7,5 milyar lirası stoklara olmak üzere 119,0 milyar liralık yatırım yapılacaktır. Sabit sermaye yatırımlarının yüzde

47,5'inin özel, yüzde 52,7'sinin kamu sektörü tarafından gerçekleştirileceği tahmin edilmektedir. Sabit yatırımlarda özel sektörün payının 1967'de yüzde 46,0'dan 1972'de yüzde 48,7'ye çıkacağı beklenmektedir.

II.) Yatırımları öngörülen seviyeye çıkarabilmek için toplam tasarrufların beş yılda yüzde 71,6; dış tasarrufların 17,6 ve iç tasarrufların yüzde 77,6 artırılması gerekmektedir (yılda ortalama, sırasıyla, yüzde 11,4, yüzde 3,3 ve yüzde 12,2). Böylece yatırımların Gayrı Safi Millî Hasılaya oranı 1967'de yüzde 19,9'dan 1972'de yüzde 24,3'e yükseltilecektir.

III.) İkinci Beş Yıllık Plân döneminde fert başına Gayrı Safi Millî Hasıla 2.580,— liradan ($ 287), 1972'de 3.200,— liraüa ($ 355) çıkarılacaktır.

IV.) Özel tüketim harcamaları 1967'de 57,9 milyar liradan, yılda ortalama yüzde 5,1 artarak, 1972'de 74,1 milyar liraya; fert başına özel tüketim de 1.760 liradan, 1.981 liraya yükselecektir.

V.) Kamu tüketiminin yılda ortalama yüzde 8,8 artması sonucu Gayrı Safi Millî Hasıla içindeki payı yüzde 14,1'den yüzde 15,3'e yükselecektir.

Diğer taraftan, İkinci Beş Yıllık Plân döneminde tasarrufları bugünkü eğilimin üzerine çıkarmadan yukarıda belirtilen harcama hedeflerine varmak mümkün olmayacaktır. (1965 fiatları — Milyon T.L.)

Yatırım — Tasarruf Bağıntısı	1967	1972
1. Tasarruf gereği (yatırımlar)	16,9	29,0
2. Yurt içi tasarruflar	14,9	24,5
Gönüllü tasarruflar	7,6	11,8
Kamu tasarrufları	7,3	12,7
3. Ek tasarruf gereği	2,0	4,5
4. Dış tasarruflar	1,7	2,0
Ek İç Tasarruf Gereği	0,3	2,5

1) Gönüllü tasarrufların Gayrı Safi Millî Hasılaya oranı yüzde 8,9'dan yüzde 9,9'a; kullanılabilir gelirin yüzde 11,6'sından yüzde 13.7'sine yükseleceği tahmin olunmaktadır.

2) İç tasarrufların, ek tedbirlerle 1 yılda ortalama yüzde 12,2 artırılmasına karşılık, dış tasarrufların yüzde 3,3'e yükselmesi öngörülmüştür.

3) Dış tasarrufların Gayrı Safi Millî Hasılaya oranı yüzde 2,0 dan yüzde 1.7'ye düşerken, yurtiçi tasarrufların payı yüzde 17,9'dan yüzde 22,6'ya çıkarılacaktır.

Yüzde 7 gelişme hızını elde ederken ekonomide meydana gelecek tasarruf açığının kamu tasarruflarının yükseltilmesi yoluyla karşılanması gerekecektir. Kamunun harcama ve gelir hedefleri şu şekilde özetlenebilir: (1965 fiatları — Milyon T.L.)

Kamu Dengesi	1967	1972	Yıllık Yüzde Artış
1. Kamu Harcamaları	23.3	37.4	9.9
— Cari Harcamalar	10.9	16.4	8.5
— Yatırım Harcamaları	9.0	14.7	10.3
— Transfer Harcamaları	3.4	6.3	13.1
2. Kamu Gelirleri	23.0	34.9	8.7
3. Ek Finansman	0.3	2.5	—

1) Cari harcamalar içerisinde tarımsal yayın harcamalarının yılda yüzde 15, eğitim ve sağlıkla ilgili harcamaların yüzde 13, diğer gelişme carilerinin yüzde 12 artırılması hedef alınmıştır.

2) Özel kesime 1970'de 400 milyon, 1971'de 900 milyon, 1972'de 1,5 milyar yatırım amacıyla kaynak transferi yapılacağı öngörülmüştür.

3) Gelir kalemleri arasında vergi gelirlerinin yılda ortalama yüzde 9,0, vergi dışı gelirlerin yüzde 2,8, öz kaynak ve fonların yüzde 12,9, tasarruf bonosu gelirlerinin yüzde 11,4 artacağı tahmin edilmiştir.

Gönüllü tasarrufları ile dış tasarruflardan özel kesime ayrılabilecek kısmın 1972 yılında 14,3 milyar liraya varması öngörülen özel yatırımlar için yeterli olmaması nedeniyle kamudan yukarıda belirtilen ölçüde kaynak transferi gerekli görülmüştür.

İkinci Beş Yıllık Plân döneminde de ekonominin dış yardım ihtiyacı devam edecektir.

	1967	1972
İthalât	— 780	— 1115
İhracat	510	720
Turizm (net)	— 6	70
İşçi Gelirleri	130	170
Diğerleri	146	155
Cari İşlemler Dengesi	— 184	— 226

Ödemeler dengesindeki bu durumun başlıca sonuçları aşağıdadır :

1) Dış finansman gereği 1967'de 224 milyon dolardan 1972'de 259 milyon dolara yükselecektir. Ancak 1972 yardım ihtiyacının içersine 30 milyon dolar rezerv gereği de dahil edilmiştir. Dolayısiyle, bu dönemde rezervleri yükseltmek için istenecek miktar düşülecek olursa dış borçlanma gereği 1967'de 224 milyon dolardan 1970'de 265 milyon dolara yükselecek ve 1972'de tekrar 229 milyon dolara inecektir.

2) Türk ekonomisi 1975 yıllarında dış yardımlara bağlılıktan kurtulabilecektir.

3) İhracatın bileşiminde sanayi ürünlerine doğru önemli bir kayma beklenmektedir. Sanayi ürünlerinin toplam ihracat içindeki payının yüzde 17,8'den yüzde 27,3'e yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu suretle ihracatın yapısında önemli bir değişme ve daha çok sayıda mal ihracı mümkün olacak; ihracat gelirlerinde nisbi bir istikrar sağlanacaktır.

İkinci Beş Yıllık Plân döneminde ihracatın yapısında;

	1967	1972
Tarım Ürünleri	76.7	66.8
Madencilik	5.5	5.9
Sanayi Ürünleri	17.8	27.3
Toplam	100.0	100.0

nisbetlerinde bir değişme öngörülmektedir.

★ ★

Milli Eğitim - Özel Okullar Olayı ve Nedenleri

Geçen sayımızda, mahdut cepheli de olsa, orta öğretimde yapılmak istenen hamlenin yapıcı tarafını belirtmiş ve bunun Eğitim Politikamızda özlenen reformun başlangıcı olmasını temenni etmiştik.

Aradan üç ay bile geçmeden çeşitli eğitim konuları ile yine karşı karşıyayız. Fakat temennimiz istikametinde yani olumlu yönde değil, aksi yönde olarak..

«TÖS» ve «TÖDMF» ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında yıllardır devam eden ihtilâf, halledilme şöyle dursun, gittikçe şiddetlenme eğilimi göstermektedir.

Bu konu müzminleşerek devam ederken, aynı Bakanlığın kurmayı mesabesindeki bir daireden - Talim Terbiye Dairesinden - herkesi üzen çatlak sesler çıkmakta; mezkûr Daire, lâikliğe ve inkılâplara aykırı davranışlar ve Devlet düzenine karşı olduğu Yargıtayca tescil edilmiş nurculuğu methedisi yayınlara müsamaha ile suçlanmaktadır. Suçlama mücerret bir iddia olsa belki önemsenmeyebilir. Fakat, Tebliğler Dergisinde öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilen yayınların sayfa zikredilerek yapılan ve ilgili Bakanca da tetkike lâyık görülen suçlama, elbette üzerinde durulmaya değer.

★ ★

Bu arada, artan nüfus ve isteğe paralel olarak, Devletin resmî okullarının yetersizliği nedeniyle açılmasına izin verilen Özel Yüksek Okulların müteşebbisleriyle öğretim görevlilerinin yurt gerçeklerine göz yumarak bir iktisadî işletme temposuyla çalışmaları, Özel Yüksek Okul konusunu günümüzün olayları arasına katmış bulunuyor.

Gerçekten de, özel yüksek okulların kuruluş maksadı, Devletin yetişmeyen imkânlarına yardımcı olmak iken, tatbikat bundan hayli farklı görünüyor.

Miktarca ve çalışma zamanları bakımından yetersizliği yıllardır söylenen Üniversite Profesör ve Doçentleri, özel okullar açılınca hemen bu müesseselerde ek görev alma yarışına girmekle, hem eski iddialarında zayıf düşmüşler, hem de mevcut Fakültelerin kadro ve çalışma temposuna yardımcı değil zararlı hale geldiklerini bilfiil isbat etmişlerdir.

Okulların bir kısmının resmî binalarla kıyaslanamıyacak şekilde apartman katlarında faaliyette bulunabilmesi ise, Devletin mütevazi binalarında ikili veya üçlü bir tedrisatın her vakit yapılabileceğini göstermiştir. Bu ikili veya üçlü tedrisatın öğretim görevlisi de, bu günkü programlarına göre hayli boş vakitleri olduğu (özel okullara gitmeleri, dışarda devamlı avukatlık, müşavirlik v.s. yapmaları ile) ortaya çıkan mevcut ilgililerle rahatça karşılanabilecektir.

Diğer taraftan, özel yüksek okulların pek çoğu resmî teste göre istediği fakülteye giremeyen kimselerden meydana gelen öğrenci kadrosunun dikkati çekecek derecede başarı göstermesi de enteresandır. İnsanın aklına gayri ihtiyari, ya test çok saçma bir sistemdir, bizi yanıltmaktadır veya resmî okulun öğretmeni özel okula geçince canavarca (!) öğretiyor ve öğrenciler de özel okulda olunca kabiliyetleri artıyor (!) demek geliyor.

Bir başka nokta da, gelir durumu müsait olan ve olmayan ailelerin çocuklarının okuma şansı dengesinin telâfi edilemeyecek surette bozulmasıdır. Demek ki, teste girip kazanamayan iki kişiden durumu müsait olan okuyabilecek, durumu müsait olmayan okuyamayacak. Veya durumu müsait olmayan test neticesine göre arzu etmese bile kendine hangi fakülte düşerse orada okumaya mecbur olacak; bu kadar bile başarı gösteremediği için tamamen açıkta kalan kimse ise istediği özel okulda rahatça okuyup hayatta diğerinin karşısına bu avantajıyla çıkabilecek...

Konu eleştirildikçe karışık bir hale gelmektedir. Kanaatimizce çıkış noktası; bir taraftan özel okullara ait şartları ağırlaştırıp mürakabeyi ciddileştirmek ve umumî test neticelerine onları da mecbur etmek; diğer taraftan da Üniversitede ikili veya üçlü tedrisata yönelmektir.

Bunun dışındaki formüller, hangi yönden gelirse gelsin, cemiyet bakımından üzücü olaylara sebebiyet verecek, konuyu iyice dejenere edecektir.